

Poslovanje inozemnih trgovačkih društava na području Republike Hrvatske

U radu se analiziraju odredbe hrvatskih propisa o osnivanju predstavništava i podružnica inozemnih trgovačkih društava na području Republike Hrvatske. Ukazuje se na razlike koje postoje između inozemnih trgovačkih društava, s obzirom na njihovu državnu pripadnost, u pogledu mogućih oblika obavljanja djelatnosti. Trgovačkim društvima sa sjedištem na području države članice Europske unije, odnosno Europskog gospodarskog prostora omogućava se neposredno pružanje usluga na području Republike Hrvatske. Također je prikazana jedinstvena putovnica za prekogranično pružanje financijskih usluga koja olakšava poslovanje financijskih i kreditnih institucija na unutarnjem tržištu Europske unije.

Ključne riječi: inozemno trgovačko društvo, predstavništvo, podružnica, neposredno pružanje usluga, Republika Hrvatska, Europska unija

1. Uvod

Zakon o trgovačkim društvima (dalje: ZTD)¹ uređuje pravni položaj inozemnih osoba i različite oblike obavljanja gospodarskih djelatnosti na području Republike Hrvatske (dalje: RH). Inozemne osobe odabiru jedan od načina obavljanja svojih djelatnosti na području RH, sukladno svojim potrebama i u okviru hrvatskih propisa. Tako domaći propisi predviđaju mogućnosti da inozemne osobe: a) osnuju predstavništvo na području RH, u skladu sa Zakonom o trgovini, b) osnuju domaće trgovačko društvo u kojem su svi članovi inozemne osobe, ili to društvo osnivaju zajedno s domaćim osobama, odnosno stječu udjele u domaćim trgovačkim društvima koja su već osnovana, c) osnuju podružnicu na području RH, ako imaju namjeru trajno obavljati djelatnosti na području RH. Kada se radi o inozemnim osobama koje imaju državljanstvo ili državnu pripadnost država članica Europske unije (dalje: EU), odnosno Europskog gospodarskog prostora (dalje: EGP),² one mogu i neposredno pružati usluge na području Republike Hrvatske, bez potrebe osnivanja podružnice, ako imaju namjeru povremeno ili jednokratno obavljati djelatnosti, odnosno obavljati pojedini posao. ZTD uređuje pravni položaj inozemnih trgovačkih društava i inozemnih trgovaca pojedinaca, pri čemu će naglasak u ovome radu biti na položaju inozemnih trgovačkih društava. Poslovna praksa u RH ukazuje da se inozemna trgovačka društva najčešće odlučuju za opciju osnivanja trgovačkog društva u skladu s hrvatskim pravom ili stjecanja udjela u već postojećim

¹ Zakon o trgovačkim društvima, NN 111/93, 34/99, 121/99, 52/00, 118/03, 107/07, 146/08, 137/09, 125/11, 152/11, 111/12, 68/13.

² Europski gospodarski prostor (engl. *European Economic Area*) nastao je 1. siječnja 1994. godine sporazumom što ga je potpisalo tadašnjih 12 država Europske ekonomske zajednice (danas EU) i EFTA-e (engl. *European Free Trade Association*) radi stvaranja jedinstvenog tržišta na kojemu bi se poštovala sloboda kretanja ljudi roba, usluga i kapitala. Razlog nastanka EGP-a je sudjelovanje zemalja EFTA-e na unutarnjem tržištu bez ulaska u EU. Članice Europskog gospodarskog prostora su 27 od 28 država članica EU (bez Hrvatske) i 3 od 4 države članice EFTA-e (Island, Lihtenštajn i Norveška). Republika Hrvatska predala je zahtjev za članstvo u EGP 13. rujna 2012. godine, a pregovori su započeli 15. ožujka 2013. godine. 11. travnja 2014. godine potpisan je sporazum o sudjelovanju RH u Europskom gospodarskom prostoru, koji će stupiti na snagu kada ga ratificiraju parlamenti država članica Europskog gospodarskog prostora, a od 12. travnja 2014. godine se privremeno primjenjuje. Vidi http://hr.wikipedia.org/wiki/Europski_gospodarski_prostor, 14. travnja 2014. te http://www.europarl.europa.eu/aboutparliament/hr/displayFtu.html?ftuId=FTU_6.5.3.html, 14. travnja 2014.

domaćim trgovačkim društvima.³ Predstavništva i podružnice inozemnih trgovačkih društava pojavljuju se u praksi relativno rijetko, a pristupanjem RH u punopravno članstvo EU 1. srpnja 2013. godine otvorena je mogućnost neposrednog pružanja usluga na području RH za trgovačka društva iz država članica EU, odnosno EGP-a. Razlozi za to leže u veličini hrvatskoga tržišta te hrvatskim poreznim propisima. Predmet ovoga rada bit će upravo ovi oblici poslovanja na području RH koji se rjeđe pojavljuju u poslovnoj praksi.

2. Pojam inozemnog trgovačkog društva

ZTD u čl. 611. st. 1. određuje pojam inozemnog trgovačkog društva kao trgovačkog društva koje je valjano osnovano po pravu države u kojoj ono ima registrirano sjedište izvan RH.⁴ Time je ZTD prihvatio teoriju osnivanja za određenje da li se radi o inozemnom trgovačkom društvu.⁵ To znači da se u trenutku ocjene da li se radi o inozemnom trgovačkom društvu, utvrđuje gdje ono ima registrirano sjedište ako ga pravo države u kojoj ima to sjedište smatra valjano osnovanim. Ako trgovačko društvo ima registrirano sjedište u RH ili s obzirom na odredbu čl. 37. st. 4. ZTD-a ima stvarno sjedište u toj državi, neće ga se smatrati inozemnim trgovačkim društvom.⁶ Registrirano (statutarno) sjedište trgovačkog društva je

³ ZTD u čl. 619. određuje pojam inozemnih ulagača. Inozemni ulagač, pod uvjetom uzajamnosti koja se pretpostavlja, osniva ili sudjeluje u osnivanju trgovačkih društava u RH, u njima stječe prava i preuzima obveze pod istim uvjetima i ima isti položaj kao i domaća osoba (čl. 620. st. 1. ZTD). Uvjet uzajamnosti ne primjenjuje se na inozemnog ulagača koji ima sjedište, odnosno trajno boravište u državi članici Svjetske trgovinske organizacije, ili je njezin državljanin (čl. 620. st. 2. ZTD). Inozemno društvo kapitala, koje ima sjedište u državi koja nije članica EU, odnosno EGP-a, može biti članom koji za obveze društva osobno odgovara u društvu osoba s registriranim sjedištem u RH samo onda ako je uz njega u društvu barem još jedan član društva kapitala koje ima registrirano sjedište u RH, državi članici EU, odnosno EGP-a ili fizička osoba koja je državljanin RH, države članice EU, odnosno EGP-a koja osobno odgovara za te obveze (čl. 620. st. 3. ZTD). U ovom slučaju inozemne osobe osnivaju domaća trgovačka društva na koja se primjenjuju odredbe ZTD-a te ostvaruju svoja članska prava u tim društvima. Pritom su inozemne osobe izjednačene u poslovanju na području RH s domaćim osobama (čl. 612. st. 1. ZTD). Vidi u Barbić, Jakša, Pravo društava, Knjiga prva: opći dio, Organizator, Zagreb, 1999., str. 481.-482.

⁴ Inozemni trgovac pojedinac je fizička osoba kojoj se to svojstvo priznaje izvan RH u državi u kojoj ima registrirano sjedište i gdje vodi poduzeće što posluje u RH (čl. 611. st. 2. ZTD).

⁵ Zakon o rješavanju sukoba zakona s propisima drugih zemalja u određenim odnosima (NN 53/91, 88/01) (dalje: ZORSZ) propisuje u čl. 17. st. 1. da se pripadnost pravne osobe određuje po pravu države po kojem je ona osnovana te također prihvaća teoriju osnivanja. No u slučaju ako pravna osoba ima stvarno sjedište u drugoj državi, a ne u onoj u kojoj je osnovana i po pravu te druge države ima njezinu državnu pripadnost, smatrat će se pravnom osobom te države (čl. 17. st. 2., ZORSZ). Na taj način se alternativno prihvaća i teorija stvarnog sjedišta. Pritom valja imati na umu da ovaj Zakon uređuje državnu pripadnost svih pravnih osoba, pa se odredbe ZTD-a kao kasnijeg i posebnog zakona primjenjuju na trgovačka društva prije odredbi ZORSZ-a, ali s dosegom koji proizlazi iz odredbi ZTD-a. O odnosu odredbi ZTD-a i ZORSZ-a vidi detaljnije u Barbić, J., op. cit., str. 326.-328., Gorenc, Vilim et al., Komentar Zakona o trgovačkim društvima, RRIF Plus, Zagreb, 2004., str. 1018.-1019.

⁶ ZTD određuje da domaća trgovačka društva mogu imati samo jedno sjedište, pod kojim se podrazumijeva mjesto u RH u kojemu je uprava društva i odakle se upravlja poslovima društva ili mjesto u kojemu društvo trajno obavlja svoju djelatnost, a određeno je izjavom o osnivanju društva ili društvenim ugovorom, odnosno statutom društva (stvarno sjedište) (čl. 37. st. 1. i 2. ZTD). Sjedište trgovačkoga društva upisuje se u sudski registar (registrirano sjedište) (čl. 37. st. 3. ZTD). Određivanje sjedišta trgovačkog društva prepušteno je autonomiji samih članova, odnosno organa društva uz prethodno navedena mjerila za određivanje sjedišta društva. No društvo može imati sjedište i u mjestu u kojem se ne nalazi uprava društva i odakle se upravlja poslovima društva ili u kojemu društvo ne obavlja svoju djelatnost, sukladno čl. 37. st. 4. ZTD-a, pri čemu se tada sjedištem smatra mjesto upisano u sudskom registru (registrirano sjedište). Kada se sjedište društva samo formalno nalazi na drugome mjestu, radi zaštite trećih osoba, ZTD određuje da se one, u pogledu pravnih posljedica ovisnih o sjedištu društva, mogu pozivati na mjesto u kojemu je uprava društva i odakle se upravlja poslovima društva ili na mjesto u kojemu društvo obavlja svoju djelatnost. Ovime se utječe na izbor društava da

mjesto registracije društva predviđeno u statutu (društvenom ugovoru) trgovačkog društva, dok je stvarno (*de facto*) sjedište mjesto u kojem se nalazi središnja uprava društva ili stvarno mjesto poslovanja društva. Pritom se registrirano i stvarno sjedište ne moraju nužno nalaziti u istom mjestu, osim ako tako ne određuje pravo države registracije.

Trgovačko društvo može promijeniti sjedište na način određen izjavom o osnivanju društva ili društvenim ugovorom, odnosno statutom društva (čl. 38. st. 1. ZTD).⁷ To znači da se u temeljnom aktu društva može odrediti određeni organ društva koji o tomu donosi odluku (npr. uprava društva uz suglasnost nadzornog odbora), a ako o tomu nema odredbi, sjedište se može promijeniti samo izmjenom temeljnog akta društva. U društvima kapitala u takvim slučajevima odluku o promjeni sjedišta donositi glavna skupština, odnosno skupština društva kvalificiranom većinom.⁸ U slučaju prijenosa registriranog sjedišta u inozemstvo, društvo mora pribaviti prethodnu suglasnost Ministarstva financija (čl. 38. st. 2. ZTD). Takav zahtjev je propisan zbog fiskalnih razloga, jer takvom promjenom sjedišta može doći do promjene fiskalnog režima kojem je podvrgnuto to trgovačko društvo, što ovisi o prisilnim propisima strane države u koje se prenosi registrirano sjedište.⁹ Svaka promjena sjedišta mora se upisati u sudski registar na temelju prijave društva (čl. 38. st. 3. ZTD).¹⁰

Za položaj inozemnih trgovačkih društava koja posluju na području RH značajna je i odredba čl. 612. st. 1. ZTD-a, koja ta društva izjednačuje s domaćim trgovačkim društvima, uz ispunjenje određenih dodatnih uvjeta propisanih ZTD-om.¹¹

u svojem temeljnom aktu odrede stvarno sjedište koje se poklapa s njihovim registriranim sjedištem. Zakon o sudskom registru (NN 1/95, 57/96, 1/98, 30/99, 45/99, 54/05, 40/07, 91/10, 90/11, 148/13) u čl. 24. st. 2. t. 3. određuje da se sjedište društva određuje mjestom i adresom trgovačkog društva koji se upisuju u sudski registar. Vidi u Barbić, J., op. cit., str. 319.-321., 326.-328.

⁷ To vrijedi i za promjenu adrese društva u istome mjestu. Odredbe ZTD-a o sjedištu trgovačkog društva i njegovoj promjeni primjenjuju se na domaća trgovačka društva.

⁸ Ibid., str. 260.-261. i 322.

⁹ Ibid., str. 322.

¹⁰ ZTD ne propisuje sankcije za slučaj da dođe do promjene stvarnog sjedišta društva unutar RH ili prijenosa tog sjedišta u inozemstvo, a da se ne podnese prijava promjene sjedišta za upis u sudski registar. ZTD u čl. 630. st. 1. t. 6. propisuje prekršajnu odgovornost trgovačkog društva u slučaju ako ne prijavi za upis u sudski registar podatke koji se po odredbama ZTD-a upisuju u taj registar ili to ne učini u propisanom roku (čl. 59. ZTD). U tom slučaju propisana je novčana kazna koja se može izreći društvu, ali i odgovornoj osobi u društvu (članovi upravnih i nadzornih organa društva). Kada se radi o europskom dioničkom društvu, Zakon o uvođenju SE i EGIU u čl. 3. st. 2. određuje da europsko dioničko društvo koje prenosi svoje registrirano sjedište mora istodobno prenijeti i svoje stvarno sjedište. U slučaju ako europsko dioničko društvo sa registriranim sjedištem u RH prenese svoje stvarno sjedište u neku drugu državu članicu EU, registarski će sud društvo pozvati da u primjerenom roku, koji određuje taj sud, vrati svoje stvarno sjedište u RH ili da i svoje registrirano sjedište prenese u drugu državu članicu EU u skladu s odredbama čl. 8. Uredbe o statutu Europskog dioničkog društva. Ne postupi li europsko dioničko društvo u tome roku po zahtjevu suda, sud će donijeti odluku o prestanku društva. Postupak prijenosa registriranog sjedišta uređen je čl. 8. Uredbe o statutu Europskog dioničkog društva i čl. 6.-16. Zakona o uvođenju SE i EGIU. U ovom je slučaju za valjanost prijenosa registriranog sjedišta potrebna suglasnost glavne skupštine društva, koja se donosi kvalificiranom većinom koja je propisana za donošenje odluke o izmjeni statuta dioničkog društva (čl. 59. Uredbe o statutu europskog dioničkog društva i čl. 301. st. 2. ZTD). Vidi u Kucich, Eva, „Premještaj europskog društva u drugu državu članicu Europske zajednice i porezni propisi“, Hrvatska pravna revija, vol. 5, br. 3/2005., str. 59.-61., Jurić, Dionis, „Europsko dioničko društvo“, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, Supplement, br. 3/2003., str. 450.-451.

¹¹ Barbić, J., op. cit., str. 481., Gorenc, V. et al., op. cit., str. 1020. Dodatni uvjet za trajno obavljanje gospodarske djelatnosti inozemnog trgovačkog društva na području RH je osnivanje podružnice sukladno ZTD-u. Zakon o strancima (NN 130/11, 74/13) uređuje pravni položaj fizičkih osoba na području RH, a koji nisu hrvatski državljani ili su apatridi. U čl. 73. st. 1. Zakona o strancima određuje se da stranac u RH može raditi na temelju izdane dozvole za boravak i rad ili potvrde o prijavi rada. U čl. 73. st. 4. Zakona o strancima određuje se da se radom ne smatra obavljanje prethodnih radnji za osnivanje i registraciju trgovačkog društva ili obrta. Na taj način se strancima omogućava slobodno osnivanje domaćih trgovačkih društava na području RH.

2.1. Sjedište trgovačkog društva kao poveznica za utvrđivanje osobnog statuta i prijenos sjedišta u inozemstvo

Sjedište trgovačkog društva sa stajališta međunarodnog privatnog prava značajno je za određivanje osobnog statuta društva (*lex societatis*). Sjedište se pojavljuje kao jedna od poveznica za upućivanje na pravo koje je mjerodavno za društvo. To pravo uređuje pravni položaj trgovačkog društva od trenutka njegovog nastanka do trenutka njegovog prestanka. Primjerice, pravnu, stranačku i procesnu sposobnost, oblik i ustroj društva, položaj, prava, obveze i odgovornosti organa i članova, ovlasti na zastupanje, načine prestanka društva.¹² Pri određivanju osobnog statuta društva države primjenjuju teoriju osnivanja ili teoriju stvarnog sjedišta, što dovodi do razlika u osobnom statutu trgovačkih društava, a može otežati i prijenos sjedišta društva iz jedne države u drugu.

U državama koje primjenjuju teoriju osnivanja za određivanje osobnog statuta društva mjerodavno je pravo države u kojoj je ono osnovano i gdje ima sjedište određeno svojim temeljnim aktom. Ova se teorija razvila u Ujedinjenom Kraljevstvu u 18. stoljeću te se proširila u državama angloameričkog pravnog kruga.¹³ Ta je teorija prihvaćena i u nekim europskim kontinentalnim državama.¹⁴ Države koje su prihvatile teoriju osnivanja dopuštaju prijenos stvarnog sjedišta društva u neku drugu državu koja također primjenjuje tu teoriju.¹⁵ S druge strane, ako društvo namjerava prenijeti svoje registrirano sjedište u neku drugu državu, dolazi do promjene osobnog statuta društva te to nije moguće bez prestanka društva u državi osnivanja i osnivanja novog društva u državi u koju se prenosi registrirano sjedište.¹⁶ Teorija osnivanja za određivanje osobnog statuta društva rabi subjektivnu poveznicu,¹⁷ a to je volja njegovih osnivača, koji biraju mjerodavno pravo za društvo.¹⁸

U državama koje primjenjuju teoriju stvarnog sjedišta za određivanje osobnog statuta društva mjerodavno je pravo države u kojoj društvo ima središnju upravu ili stvarno mjesto poslovanja. U ovim državama se zahtijeva da i registrirano i stvarno sjedište društva bude u istoj državi. Ova se teorija razvila tijekom 19. stoljeća u Belgiji, Francuskoj i Njemačkoj te se

¹² Barbić, J., op. cit., str. 324.

¹³ Ova teorija se razvila radi zadovoljenja poslovnih potreba tadašnjih engleskih trgovačkih društava za prekomorskom trgovinom, budući da se na ta društva i dalje primjenjivalo englesko pravo, bez obzira što su obavljala svoje poslovne djelatnosti izvan područja Ujedinjenog Kraljevstva. S druge strane, pravni subjektivitet se priznaje i trgovačkim društvima osnovanim u stranim državama, ako posluju na području Ujedinjenog Kraljevstva.

¹⁴ Primjerice, Danska, Nizozemska, Švedska, Češka, Slovačka, Finska, Mađarska, Bugarska i Hrvatska. U tu skupinu spadaju i Irska, Malta i Cipar. Vidi u Commission of the EC, Commission Staff Working Document – Impact assessment on the Directive on the cross-border transfer of registered office, Brussels, 2007., str. 9.

¹⁵ Ako se u državi u koje se namjerava prenijeti stvarno sjedište društva primjenjuje teorija stvarnog sjedišta, to nije moguće, budući da se prema pravu te države mora osnovati novo trgovačko društvo.

¹⁶ To vrijedi neovisno da li se u državi u koju se prenosi registrirano sjedište primjenjuje teorija osnivanja ili teorija stvarnog sjedišta.

¹⁷ Teorija osnivanja je prilagođena teorijom prekrivanja, koja počiva na ideji da se tijekom trajanja trgovačkog društva njegov osobni statut može mijenjati. Prema toj teoriji pravo osnivanja društva je mjerodavno za određivanje valjanosti osnivanja društva i njegovu pravnu sposobnost, a biti će prekrivena prisilnim propisima prava stvarnog sjedišta u ostalim pitanjima. Teorija prekrivanja omogućava prijenos sjedišta društva iz jedne države u drugu, bez potrebe osnivanja novog društva u državi u koju se prenosi sjedište, što je u skladu s slobodom poslovnog nastana koja se ostvaruje na unutarnjem tržištu EU. Vidi u Barbić, J., op. cit., str. 325.-326.

¹⁸ Barbić, J., op. cit., str. 325., Commission of the EC, op. cit., str. 9., Kucich, Eva, „Premještanje registriranog sjedišta trgovačkog društva iz jedne u drugu državu članicu EZ“, Pravo i porezi, vol. 13, br. 12/2004., str. 62.-63., Jurić, Dionis, „Sudska praksa Europskog suda u području ostvarenja slobode poslovnog nastana“, Hrvatska pravna revija, vol. 8, br. 3/2008., str. 94.-95.

proširila u ostalim europskim kontinentalnim državama.¹⁹ Nastala je kao rezultat primjene načela teritorijalnosti prema kojemu suverena država ima potpuni nadzor nad svojim područjem, uključujući i nad fizičkim i pravnim osobama koje obavljaju djelatnosti na njezinom području.²⁰ U ovim je državama prijenos stvarnog sjedišta društva ili pravno nemoguć, budući da dovodi do prestanka društva u državi osnivanja i potrebe osnivanja novog društva u državi u koju se prenosi stvarno sjedište,²¹ ili je ograničen uvjetima koje određuje država osnivanja društva.²² Prijenos registriranog sjedišta je zabranjen, osim ako društvo istodobno ne prenese i svoje stvarno sjedište, što dovodi do prestanka društva u državi osnivanja i osnivanja novog društva u državi u koju se prenosi registrirano i stvarno sjedište. Ova teorija upućuje na pravo mjerodavno za društvo na temelju objektivne poveznice sjedišta društva.²³

2.2. Prijenos sjedišta trgovačkog društva u europskom pravu

Budući da Ugovor o funkcioniranju EU (dalje: UFEU) kao jednu od četiriju temeljnih sloboda, čijim se ostvarenjem uspostavlja unutarnje tržište EU, predviđa slobodu poslovnog nastana, organi EU uočili su prepreke koje postoje u nacionalnim zakonodavstvima država članica EU, ovisno o tomu primjenjuju li teoriju osnivanja ili teoriju stvarnog sjedišta. Sadržaj slobode poslovnog nastana određen je u čl. 49. i 54. UFEU-a (ranije čl. 43. i 48. Ugovora o Europskoj zajednici). Sloboda poslovnog nastana obuhvaća pravo poduzimanja i obavljanja samostalne djelatnosti te osnivanja i upravljanja poduzećima, osobito trgovačkim društvima na području EU (čl. 49. st. 2. UFEU). Primarni poslovni nastan sastoji se u pravu na osnivanje trgovačkog društva u drugoj državi članici EU²⁴ ili prijenos sjedišta uprave već postojećeg društva u drugu državu članicu.²⁵ Pod sekundarnim poslovnim nastanom podrazumijeva se pravo osnivanja zastupništava, podružnica ili društava kćeri u drugoj državi članici EU.²⁶ Pritom se kao ovlaštenici slobode poslovnog nastana pojavljuju fizičke osobe koje su državljani neke od država članica EU te pravne osobe (trgovačka društva) koje su osnovane sukladno pravu države članice EU i imaju registrirano sjedište, središnju upravu ili glavno mjesto poslovanja na području EU.²⁷ Budući da je UFEU u čl. 49. zajamčio trgovačkim društvima samo pravo na prijenos stvarnog sjedišta, a nacionalni propisi država članica EU uređuju prijenos registriranog sjedišta društva na različite načine, javila se potreba donošenja sekundarnih izvora prava EU koji će urediti materiju prekograničnog prijenosa registriranog

¹⁹ Uz navedene države, ova se teorija primjenjuje i u Španjolskoj, Luksemburgu, Portugalu, Grčkoj, Litvi, Poljskoj, Estoniji, Norveškoj, Austriji, Sloveniji, Rumunjskoj i Letoniji.

²⁰ Njezinom se primjenom željelo osigurati da trgovačka društva ne izbjegavaju primjenu prisilnih propisa države u kojoj imaju smještenu središnju upravu ili stvarno mjesto poslovanja društva. Time se sprječavao osnivačima društva izbor najpovoljnijeg mjerodavnog prava za društvo.

²¹ Primjerice u Njemačkoj i Francuskoj.

²² Primjerice u Španjolskoj, Grčkoj i Portugalu.

²³ Barbić, J., op. cit., str. 325., Commission of the EC, op. cit., str. 9., Kucich, E., „Premještanje Europskog društva...“, str. 59.

²⁴ Kod primarnog poslovnog nastana radi se o pokretanju gospodarske djelatnosti koja do tada nije bila pokrenuta u nekoj državi članici EU.

²⁵ Predmet *Daily Mail* (C-81/87). Ovdje se radi o situaciji osnivanja trgovačkog društva u jednoj državi članici i prijenosu središnje uprave i kontrole nad društvom u drugu državu članicu.

²⁶ Čl. 49. st. 1. UFEU. Kod sekundarnog poslovnog nastana trgovačko društvo osnovano u jednoj državi članici širi svoje poslovanje u drugim državama članicama osnivanjem zastupništava, podružnica i društava kćeri.

²⁷ Čl. 54. st. 1. UFEU. Pod pojmom trgovačkih društava (pravnih osoba) se podrazumijevaju trgovačka društva koja su osnovana po pravilima građanskog ili trgovačkog prava, uključujući i zadruge, kao i ostale pravne osobe uređene javnim ili privatnim pravom, osim onih pravnih osoba koje obavljaju neprofitne djelatnosti (čl. 54. st. 2. UFEU).

sjedišta trgovačkih društava. U tu je svrhu Europska komisija 1997. godine izradila prvi prijedlog Četrnaeste direktive o prekograničnom prijenosu registriranog sjedišta trgovačkog društva.²⁸ Ona je trebala omogućiti prijenos registriranog sjedišta trgovačkog društva iz jedne države članice u drugu, bez potrebe likvidacije društva u državi u kojoj je ono osnovano i njegovog ponovnog osnivanja u državi u koju prenosi svoje registrirano sjedište. Taj prvi prijedlog Četrnaeste direktive nije zaživio zbog nezainteresiranosti država članica, s obzirom na potrebu usklađivanja nacionalnih propisa s predviđenim rješenjima direktive. Europska je komisija ponovno 2002. godine pokrenula javnu raspravu o toj temi, ali opet bez konkretnih zakonodavnih rezultata.²⁹ Konačno, nakon objave studije Europske komisije o korisnosti donošenja Četrnaeste direktive 2007. godine,³⁰ ona je donijela odluku o obustavi rada na donošenju Četrnaeste direktive.³¹ Tako je mogućnost prekograničnog prijenosa registriranog sjedišta trgovačkog društva bez potrebe njegove likvidacije i osnivanja novog društva ostala rezervirana samo za europska dionička društva i europske zadruge.³² S druge strane, Europski se sud u čitavom nizu svojih presuda priklonio teoriji osnivanja koja omogućava trgovačkim društvima ostvarenje slobode poslovnog nastana i obavljanje gospodarske djelatnosti na području cijele EU.³³ Sudska praksa Europskog suda utjecala je i na određene promjene u nacionalnim pravima država članica EU koje primjenjuju teoriju stvarnog sjedišta, radi olakšavanja ostvarenja slobode poslovnog nastana.³⁴

²⁸ Kucich, E., „Premještanje registriranog sjedišta...“, str. 63., Jurić, D., „Europsko pravo društava“, Pravo i porezi, vol. 12, br. 5/2003., str. 74., Horak, Hana, Dumančić, Kosjenka, Šafranko, Zvonimir, „Sloboda poslovnog nastana trgovačkih društava – što donosi prijedlog Četrnaeste direktive u pravu Europske unije?“, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, vol. 33, br. 2/2012., str. 580.-583., Werlauff, Erik, EU_Company Law – Common business law of 28 states, DJØF Publishing, 2003., str. 94.-95.

²⁹ U razdoblju od 2003. do 2006. godine Europska je komisija održala tri kruga konzultacija koji su pokazali široku potporu donošenju Četrnaeste direktive, pa se njezino donošenje nalazilo i u Zakonodavnom i radnom programu Europske komisije iz 2007. godine, a i Savjetodavna skupina za korporativno upravljanje i pravo društava dala je potporu Europskoj komisiji u njezinom radu. Vidi u Ballester, Blanca, del Monte Micaela, „Directive on the cross-border transfer of a company's registered office (14th Company Law Directive)“, EAVA, 3/2012., str. 9.

³⁰ Commission of the EC, Commission Staff Working Document – Impact assessment on the Directive on the cross-border transfer of registered office, Brussels, December 2007.

³¹ Europska je komisija 2013. godine pokrenula nove konzultacije o toj temi, te je u rujnu iste godine objavila rezultate provedene ankete. Vidi http://ec.europa.eu/internal_market/consultations/2013/seat-transfer/index_en.htm, 25. travnja 2014.

³² Odredbe Uredbe o statutu europskog dioničkog društva i Uredbe o statutu europske zadruge o prekograničnom prijenosu registriranog sjedišta tih pravnih osoba izrađene su po uzoru na odredbe prijedloga Četrnaeste direktive. No i u ovim slučajevima se zahtjeva istodobni prijenos i registriranog i stvarnog sjedišta navedenih pravnih osoba, čime je *de facto* primijenjena teorija stvarnog sjedišta. Vidi u Jurić, D., „Europsko dioničko društvo“, str. 451.-452.

³³ To su presude u predmetima *Centros* (C-212/97), *Überseering* (C-208/00), *Inspire Art* (C-167/01), *SEVIC Systems AG* (C-411/03) i *Vale* (C-378/10). U tim je presudama Europski sud zauzeo stajalište da ako je trgovačko društvo pravovaljano osnovano po pravu jedne države članice, druga država članica u kojoj to trgovačko društvo obavlja svoju gospodarsku djelatnost ili ima svoje stvarno sjedište ne može primjenom svojih pravnih propisa utjecati na pravnu osobnost trgovačkog društva. Na taj način se omogućava osnivačima trgovačkih društava da osnuju svoje društvo u onoj državi članici u kojoj je postupak osnivanja jednostavniji i jeftiniji.

³⁴ Te promjene su rezultati ili presuda nacionalnih sudova država članica ili određenih intervencija nacionalnih zakonodavnih tijela. Tako su neke države članice uvele mješoviti sustav koji obuhvaća posebnosti i teorije osnivanja i teorije stvarnog sjedišta (Portugal, Francuska, Italija, Luksemburg, Njemačka, Grčka i Poljska). Estonija, Letonija i Litva su uvele primjenu teorije osnivanja. U onim državama članicama koje i dalje dosljedno primjenjuju teoriju stvarnog sjedišta, prekogranični prijenos registriranog sjedišta trgovačkog društva bez provedbe njegove likvidacije može se ostvariti ili osnivanjem europskog dioničkog društva ili prekograničnim pripajanjem, odnosno spajanjem. Vidi u Ballester, B., del Monte, M., op. cit., str. 12.-13., Baelz, Kilian, Baldwin, Teresa, „The End of the Real Seat Theory (*Sitztheorie*): the European Court of Justice Decision in

3. Osnivanje predstavništava inozemnih trgovačkih društava na području RH

Postupak osnivanja predstavništava inozemnih trgovačkih društava na području RH uređen je Zakonom o trgovini³⁵ i Uredbom o uvjetima za osnivanje i rad predstavništava stranih osoba u RH (dalje: Uredba).³⁶ Danom pristupanja RH u EU, prestala se primjenjivati odredba čl. 52. Zakona o trgovini na inozemna trgovačka društva sa sjedištem u državama članicama EU.³⁷ To znači da od 1. srpnja 2013. godine ta inozemna trgovačka društva više neće morati osnivati predstavništva na području RH, a postojeća predstavništva tih društava prestaju po sili zakona, bez potrebe podnošenja zahtjeva za brisanje iz Registra predstavništava stranih osoba u RH.³⁸ Mogućnost osnivanja predstavništava i dalje postoji za ona inozemna trgovačka društva čije sjedište nije na području države članice EU, odnosno EGP-a.

Predstavništvo čini dio inozemnog trgovačkog društva³⁹ te nije pravna osoba, a poslove obavlja po nalogu svojega osnivača.⁴⁰ Predstavništvo posluje pod tvrtkom osnivača s naznakom da se radi o predstavništvu.⁴¹ Od podružnice se razlikuje po tomu što može obavljati samo poslove istraživanja tržišta, promidžbene i informativne poslove te poslove predstavljanja stranog osnivača na području RH, a ne može obavljati gospodarsku djelatnost osnivača.⁴² Inozemna trgovačka društva mogu osnovati jedan ili više ogranka predstavništva koje je osnovano u RH, pri čemu se na njih primjenjuju propisi o osnivanju, radu i prestanku

Überseering of 5 November 2002 and its Impact on German and European Company Law“, 3 German Law Journal (2002.), dostupno na <http://www.germanlawjournal.com/article.php?id=214>, 28. travnja 2014., str. 3.-5.

³⁵ Zakon o trgovini, NN 87/08, 96/08, 116/08, 76/09, 114/11, 68/13, 30/14.

³⁶ Uredba o uvjetima za osnivanje i rad predstavništava stranih osoba u RH, NN 21/09. Uredba se ne primjenjuje na predstavništva stranih osoba u RH čije su osnivanje i rad uređeni posebnim propisima (čl. 1. st. 2. Uredbe). Primjerice, Zakon o kreditnim institucijama (NN 159/13) (dalje: ZKI) u čl. 82. određuje da kreditna institucija sa sjedištem u RH koja namjerava osnovati predstavništvo dužna je o tome obavijestiti Hrvatsku narodnu banku i navesti državu u kojoj namjerava osnovati predstavništvo. Za osnivanje predstavništva u RH kreditna institucija iz treće države dužna je od Hrvatske narodne banke dobiti odobrenje sukladno odredbama Zakona o kreditnim institucijama (čl. 94. ZKI). Ta se predstavništva upisuju u registar predstavništava kreditnih institucija u Republici Hrvatskoj, koji vodi Hrvatska narodna banka (čl. 95. ZKI).

³⁷ Kada se radi o trgovačkim društvima iz država članica EGP-a, a koje nisu članice EU (Island, Lihtenštajn i Norveška), pravni režim u pogledu osnivanja predstavništava bit će izmijenjen stupanjem na snagu Sporazuma o sudjelovanju RH u EGP-u. Taj je Sporazum potpisan 11. travnja 2014. godine, stupit će na snagu kada ga ratificiraju parlamenti država članica EGP-a, a od 12. travnja 2014. godine privremeno se primjenjuje.

³⁸ Trgovačka društva sa sjedištem u državama članicama EU moći će obavljati svoje gospodarske djelatnosti u RH ili putem osnivanja podružnica ili neposrednim pružanjem usluga, ovisno o učestalosti obavljanja svojih gospodarskih djelatnosti u RH. I dalje im je otvorena mogućnost da osnuju domaće trgovačko društvo u RH. Ako će dosadašnji osnivači predstavništava u RH iz država članica EU i nadalje htjeti obavljati poslove istraživanja hrvatskog tržišta i predstavljanja osnivača, a koje su obavljali kroz osnovana predstavništva u RH (obavljanje negospodarske djelatnosti bez naknade), tada registracija ureda više nije potrebna. Radno-pravni status zaposlenika u predstavništvima osnovanim od strane osnivača iz država članica EU morat će se u ovom slučaju regulirati u državi članici EU u kojoj je registrirano sjedište poslodavca. Dostupno na <http://www.mingo.hr/default.aspx?id=3264IDI>, 28. travnja 2014., str. 1.-2.

³⁹ Zakon o trgovini u čl. 52. st. 1. i Uredba o uvjetima za osnivanje i rad predstavništava stranih osoba u RH (dalje: Uredba) u čl. 2. određuje da predstavništvo u RH mogu osnovati strane osobe koje obavljaju gospodarsku djelatnost, iz država koje nisu članice EU, odnosno članice EGP-a. To znači da će predstavništva moći osnivati, uz inozemna trgovačka društva, i inozemni trgovci pojedinci, inozemne zadruge te nacionalne ili međunarodne gospodarske udruge.

⁴⁰ Čl. 52. st. 3. Zakona o trgovini te čl. 4. st. 1. i 2. Uredbe.

⁴¹ Čl. 4. st. 3. Uredbe.

⁴² Čl. 53. st. 4. Zakona o trgovini i čl. 3. st. 1. Uredbe. U obavljanju tih poslova ne mogu se obavljati poslovi iz djelatnosti osnivača, odnosno sklapati poslovi za osnivača (čl. 3. st. 2. Uredbe). Iznimka su predstavništva stranih zračnih prijevoznika koja mogu obavljati prodaju prijevoznih isprava u skladu s međudržavnim ugovorima koje je sklopila RH i međunarodnim konvencijama (čl. 3. st. 3. Uredbe).

predstavništava. Inozemno trgovačko društvo mora odrediti odgovornu osobu za rad predstavništva, koja predstavlja predstavništvo i radi po nalogima stranog osnivača u RH.⁴³ Prije otvaranja predstavništva u RH inozemno trgovačko društvo mora predstavništvo upisati u Registar predstavništva stranih osoba koji se vodi u Ministarstvu gospodarstva.⁴⁴ Uvjet za upis u navedeni registar je postojanje uzajamnosti, koji se ne primjenjuje na države članice Svjetske trgovinske organizacije.⁴⁵ Na rad predstavništva primjenjuju se hrvatski propisi, a nadzor njihovog rada obavljaju hrvatska nadzorna tijela.⁴⁶

4. Osnivanje podružnica inozemnih trgovačkih društava na području RH

Uvjet za trajno obavljanje gospodarskih djelatnosti inozemnih trgovačkih društava na području RH je osnivanje podružnice.⁴⁷ Na podružnice inozemnih trgovačkih društava primjenjuju se hrvatski propisi, i to odredbe ZTD-a o podružnicama domaćih trgovačkih društava, odredbe o podružnicama inozemnih trgovačkih društava, odredbe posebnih propisa koji uređuju podružnice pojedinih inozemnih trgovačkih društava, kao i računovodstveni i porezni propisi.⁴⁸ Pri osnivanju podružnica inozemnih trgovačkih društava postoje izvjesne razlike ovisno o tomu da li je osnivač trgovačko društvo sa sjedištem u državi članici EU, odnosno EGP-a, ili to trgovačko društvo ima sjedište u nekoj trećoj državi. Izmjenama i dopunama ZTD-a iz 2009. godine željelo se olakšati postupak osnivanja podružnica inozemnih trgovačkih društava, neovisno o državi u kojoj se nalazi registrirano sjedište društva osnivača.⁴⁹

Razlog za uvjetovanje trajnog obavljanja gospodarske djelatnosti inozemnog trgovačkog društva na području treće države, koja nije država u kojoj je smješteno registrirano sjedište toga društva, je osiguravanje nadzora treće države nad poslovanjem

⁴³ Čl. 15. st. 1. Uredbe.

⁴⁴ Čl. 52. st. 5. Zakona o trgovini. Sadržaj registra, postupak upisa osnivanja, brisanja i promjene podataka o predstavništvima uređen je Uredbom o uvjetima za osnivanje i rad predstavništava stranih osoba u RH. U Registar predstavništava stranih osoba bilo je upisano 51 predstavništvo stranih osoba. Sva su upisana 2003. godine, a od toga broja je 6 predstavništava otpadalo na strane osobe iz država koje nisu članice EU, odnosno EGP-a. Dostupno na <http://www.mingo.hr/default.aspx?ID=3264>, 28. travnja 2014.

⁴⁵ Čl. 12. st. 2. i 3. Uredbe. Nakon upisa predstavništva u Registar, osnivač nerezident mora otvoriti nerezidentni račun u banci u RH, na koji doznauje financijska sredstva koja su potrebna za rad predstavništva. Predstavništva inozemnih trgovačkih društava u RH smatraju se nerezidentnima (čl. 2. st. 2. Zakona o deviznom poslovanju, NN 96/03, 140/05, 132/06, 150/08, 92/09, 133/09, 153/09, 145/10, 76/13).

⁴⁶ Predstavništvo je dužno pridržavati se propisa RH u svom radu (čl. 15. st. 2. Uredbe). Nadzor nad primjenom propisa RH u radu predstavništava obavlja gospodarska inspekcija, devizna inspekcija i druga tijela u okviru svojih ovlaštenja utvrđenih zakonom (čl. 15. st. 3. Uredbe). Na radne odnose, plaće i druge uvjete rada hrvatskih državljanina – zaposlenika u predstavništvu, primjenjuju se odredbe zakona koji uređuju radne odnose u RH (čl. 16. st. 1. Uredbe). Stranci i osobe bez državljanstva koji će raditi u predstavništvu, obvezni su pribaviti radnu dozvolu, sukladno Zakonu o strancima (čl. 16. st. 2. Uredbe).

⁴⁷ Čl. 612. st. 2. ZTD. Uz njih prema hrvatskom pravu podružnice mogu osnivati i inozemni trgovci pojedinci, ali i inozemne zadruge. Zakon o zadrugama (NN 34/11, 125/13) u čl. 4. st. 3. određuje da zadruge mogu osnivati podružnice, pri čemu se na osnivanje i rad podružnica na odgovarajući način se primjenjuju odredbe ZTD-a. ZTD u čl. 7. st. 1. određuje da podružnice mogu osnivati trgovci pojedinci i trgovačka društva. Na dan 31. prosinca 2012. godine bilo je 566 registriranih glavnih podružnica inozemnih trgovačkih društava ili inozemnih trgovaca pojedinaca, od čega 354 aktivnih. Vidi u Statistički ljetopis Republike Hrvatske 2013., Državni zavod za statistiku RH, godina 45., 2013., str. 85.

⁴⁸ Na poslovanje podružnica inozemnih trgovačkih društava primjenjuju se odredbe čl. 7. i 8. te druge odredbe ZTD-a koje uređuju druga pitanja u vezi s podružnicama domaćih trgovačkih društava, odredbe čl. 613. do 618. ZTD-a o podružnicama inozemnih trgovačkih društava te posebni propisi o podružnicama inozemnih trgovačkih društava koje pružaju financijske usluge na području RH. Vidi u Barbić, J., op. cit., str. 495.

⁴⁹ Barbić, Jakša et al., Novela Zakona o trgovačkim društvima iz 2009., Novi informator, Zagreb, 2010., str. 83.-84.

inozemnog trgovačkog društva preko podružnice na njenom području, pri čemu se u određenih slučajevima mogu postaviti i dodatni uvjeti koje mora ispunjavati takva podružnica, a koji se osobito odnose na imovinu podružnice koja mora biti smještena na području te treće države.⁵⁰

4.1. Pojam podružnice

U nacionalnim pravnim poredcima različitih država ne određuje se pojam podružnice.⁵¹ No iz zakonskih odredbi država moguće je uočiti neke osnovna obilježja po kojima se podružnice razlikuju od ostalih oblika organiziranja gospodarskih subjekata.⁵² Ta obilježja podružnice su: a) nije pravna osoba, b) osniva se za trajno obavljanje gospodarske djelatnosti osnivača izvan njegovog sjedišta, c) osniva se na neodređeno vrijeme, d) mora biti materijalno i personalno osposobljena za obavljanje gospodarskih djelatnosti osnivača i e) ovlaštene osobe u podružnici mogu imati i određenu autonomiju u obavljanju djelatnosti, iako prvenstveno postupaju po nalogima osnivača.⁵³

Podružnica nije pravna osoba, već je dio trgovačkog društva osnivača.⁵⁴ Ona obuhvaća dio poduzeća čiji je nositelj trgovačko društvo, a osniva se radi obavljanja dijela poslova koje društvo obavlja preko svog poduzeća. Podružnica sklapa pravne poslove i poduzima pravne radnje u ime i za račun trgovačkog društva te ne ulazi u pravni promet kao subjekt. Njezinim poslovanjem prava i obveze stječe njezin osnivač. Dobit koja se ostvari poslovanjem preko podružnice pripada trgovačkom društvu osnivaču.⁵⁵ Podružnica posluje pod svojom tvrtkom i mora pri tome navesti svoje sjedište i sjedište osnivača.⁵⁶ Trgovačko društvo pritom ima autonomiju u odluci hoće li osnovati podružnicu kao posebnu ustrojbenu jedinicu putem koje će obavljati svoju gospodarsku djelatnost izvan svog sjedišta i kako će ustrojiti njezin rad.⁵⁷

⁵⁰ To se osobito odnosi na podružnice inozemnih trgovačkih društava koje pružaju financijske usluge, kako bi se osigurala likvidnost solventnost njihovog poslovanja na području treće države, ali i ispunjavanje fiskalnih obveza prema trećoj državi. Ti zahtjevi se u hrvatskom pravu postavljaju samo za podružnice inozemnih trgovačkih društava iz država koje nisu članice EU, odnosno EGP-a.

⁵¹ To ne čine ni primarni ni sekundarni izvori prava EU.

⁵² Primjerice, trgovačkih društava i trgovaca pojedinaca, predstavništava, obrtnika, zadruga i sl.

⁵³ Sørensen, Karsten Engsig, „Branches of Companies in the EU: Balancing the Eleventh Company Law Directive, National Company Law and the Right of Establishment“ (May 13, 2013), Nordic & European Company Law Working Paper No. 10-37., dostupno na <http://ssrn.com/abstract=2264091>, 17. travnja 2014., str. 9.-11.

⁵⁴ Čl. 7. st. 3. ZTD.

⁵⁵ Barbić, J., op. cit., str. 329.-330., Gorenc, V. et al., op. cit. str. 16.-17.

⁵⁶ Čl. 7. st. 3. ZTD. Podružnica može poslovati pod svojom tvrtkom, pri čemu mora sadržavati tvrtku ili skraćenu tvrtku osnivača, naznaku djelatnosti podružnice i riječi iz kojih je vidljivo da se radi o podružnici (čl. 26. ZTD). Na tvrtku podružnice se na odgovarajući način primjenjuju odredbe ZTD-a o tvrtki osnivača (čl. 27. ZTD). Time se treće osobe obavještavaju o tomu tko je subjekt u nekome pravnom odnosu (to će biti trgovačko društvo osnivač, a ne podružnica).

⁵⁷ Razlozi za osnivanje podružnice trgovačkog društva mogu biti različiti. Njezinim osnivanjem olakšava se poslovanje trgovačkog društva zbog prostorne udaljenosti nekog mjesta u kojem obavlja svoje poslove, što otežava svakodnevno vođenje poslova, zbog odvojenog vođenja nekih od većeg broja djelatnosti koje čine predmet poslovanja društva, zbog odvojenog obavljanja jedne ili više istih djelatnosti na nekom području ili je to etapa u osnivanju novog trgovačkog društva. Kada se radi o načinu rada podružnice, osnivač može odrediti da se u njoj vodi posebno knjigovodstvo, odrediti opseg ovlasti na zastupanje osoba u podružnici, po podružnicama interno odvojeno voditi imovinu društva, po podružnicama interno izrađivati financijska izvješća, između podružnica i ostalih dijelova društva interno obračunavati troškove koji nastaju između različitih ustrojbenih jedinica društva i sl. Takvo ustrojstvo rada podružnice nema učinaka prema trećim osobama. Vidi u Barbić, J., op. cit., str. 330.-331.

Podružnica se osniva za trajno obavljanje gospodarskih djelatnosti trgovačkog društva osnivača izvan njegovog sjedišta.⁵⁸ Po tomu se podružnica razlikuje od drugih ustrojbenih jedinica trgovačkog društva. U podružnici se obavljaju poslovi društva koji ulaze u njegov predmet poslovanja, a ne samo pomoćni ili prateći poslovi.⁵⁹ Podružnica se osniva ako društvo ima namjeru trajno obavljati svoju gospodarsku djelatnost, a to znači da poslove mora obavljati kontinuirano kroz duže vremensko razdoblje, s namjerom poslovanja i u budućnosti.⁶⁰ Ovo je obilježje osobito značajno za poslovanje inozemnih trgovačkih društava iz država članica EU, odnosno EGP-a na području RH, s obzirom da ona mogu i neposredno pružati usluge na području RH, povremeno ili jednokratno obavljajući svoje djelatnosti ili obavljati pojedini posao, bez osnivanja podružnice.⁶¹ Sjedište podružnice se određuje odlukom trgovačkog društva osnivača te u pravnom prometu mora navesti svoje sjedište i sjedište osnivača.⁶² Ono upućuje na neko točno određeno mjesto i adresu u kojem podružnica trajno obavlja svoje poslove.⁶³

Iz zahtjeva za trajnim obavljanje gospodarske djelatnosti trgovačkog društva putem podružnice proizlazi i njezino obilježje da se osniva na neodređeno vrijeme.

Podružnica mora imati određena financijska sredstva te poslovne prostorije i opremu potrebnu za obavljanje gospodarskih djelatnosti trgovačkog društva osnivača.⁶⁴ Također, ona mora imati zaposlenike za obavljanje tih gospodarskih djelatnosti te osnivač treba imenovati određene fizičke osobe u podružnici koje će ga zastupati u poslovanju putem podružnice.⁶⁵

⁵⁸ Čl. 7. st. 1. ZTD.

⁵⁹ Podružnicom se neće smatrati ustrojbeni jedinica trgovačkog društva koje obavlja isključivo pomoćne ili pripremne poslove (npr. uskladištenje i preuzimanje robe, tvornice, tehnički uredi, pravna, financijska, komercijalna, servisna služba ili odjel), koji nisu obuhvaćeni predmetom poslovanja društva, bez obzira na prostoru udaljenost takvih jedinica od mjesta sjedišta trgovačkog društva. Podružnicom se ne smatra ni predstavništvo koje obavlja poslove istraživanja tržišta, promidžbene i informativne poslove i poslove predstavljanja stranog osnivača na području RH. Vidi u Gorenc, V. et al., op. cit., str. 16.-17.

⁶⁰ To je utvrdio i Europski sud u predmetu *Factortame* (C-221/89), kada se radi o ostvarenju slobode poslovnog nastana na unutarnjem tržištu EU. Vidi u Sørensen, K. E., op. cit., str. 10., European Commission, Guide to the Case Law of the European Court of Justice on Articles 49 et seq. TFEU (ex Articles 43 et seq. EC Treaty) – Freedom of Establishment, http://ec.europa.eu/internal_market/services/docs/infringements/art43_en.pdf, 17. veljače 2014., str. 26.-27.

⁶¹ Sa stajališta ostvarenja slobode poslovnog nastana traži se da postoji i stvarna namjera obavljanja gospodarske djelatnosti preko podružnice, pa se tako osnivanje podružnice ili trgovačkog društva bez takve namjere (tzv. „letterbox companies“) ne smatra ostvarenjem slobode poslovnog nastana. U predmetu *Centros* (C-212/97) Europski je sud zauzeo stajalište da trgovačko društvo može ostvariti pravo na poslovni nastan tako da se ono osnuje u jednoj državi članici EU s jedinom namjerom da ono potom osnuje podružnicu u drugoj državi članici preko koje će isključivo obavljati svoju gospodarsku djelatnost. Time se omogućava izbor najpovoljnijeg prava država članica EU za osnivanje trgovačkih društava. Vidi u Sørensen, K. E., op. cit., str. 10.-11.

⁶² Čl. 39. ZTD i čl. 7. st. 3. ZTD. Budući da se sjedište određuje mjestom i adresom društva, trgovačko društvo može za poslovanje u istom mjestu u kojemu se nalazi njegovo sjedište, ali na drugoj adresi osnovati podružnicu. Vidi u Barbić, J., op. cit., str. 330., Gorenc, V. et al., op. cit., str. 17.

⁶³ Sørensen, K. E., op. cit., str. 10. Sjedište podružnice može biti značajno pri određivanju mjesne nadležnosti suda u sporovima koji se vode protiv osnivača podružnice, a koji proizlaze iz pravnog odnosa osnivača nastalog preko neke njegove podružnice koja se nalazi izvan sjedišta osnivača. U takvom slučaju je nadležan, osim suda mjesno nadležnog prema sjedištu osnivača i sud na čijem se području nalazi sjedište podružnice (čl. 59. Zakona o parničnom postupku, NN 53/91, 91/92, 112/99, 129/00, 88/01, 117/03, 88/05, 2/07, 96/08, 84/08, 123/08, 57/11, 25/13). Vidi u Barbić, J., op. cit. str. 333.-334.

⁶⁴ Podružnice stranih trgovačkih društava i trgovaca pojedinaca, upisane u registar koji se vodi kod nadležnog tijela državne vlasti ili uprave u RH, smatraju se rezidentima (čl. 2. st. 1. t. 2. Zakona o deviznom poslovanju).

⁶⁵ Čl. 7. st. 4. t. 3. ZTD. Zaposlenici i ovlaštene osobe u podružnici mogu biti domaći i strani državljani. Pritom se na njih primjenjuju hrvatski radnopravni propisi, a na strane državljane i odredbe hrvatskoga Zakona o strancima. Strani državljani u RH mogu raditi na temelju izdane dozvole za boravak i rad ili potvrde o prijavi rada, osim ako Zakonom o strancima nije drugačije određeno (čl. 73. st. 1. i 3. Zakona o strancima). Tako primjerice, bez dozvole za boravak i rad ili potvrde o prijavi rada mogu raditi strani državljani koji u RH imaju

Ovlaštene osobe u podružnici, koje imaju ovlast zastupanja trgovačkog društva osnivača, pravne poslove i pravne radnje poduzimaju po nalogima osnivača, no moguće im je dati i određenu slobodu u obavljanju djelatnosti preko podružnice, što određuje trgovačko društvo osnivač.⁶⁶

4.2. Osnivanje, prestanak i upis u sudski registar podružnice trgovačkog društva

Podružnice se osnivaju odlukom koje donosi nadležni organ trgovačkog društva u skladu s temeljnim aktom trgovačkog društva, a koju mora ovjeriti javni bilježnik.⁶⁷ Iz ovoga se uočava autonomija osnivača trgovačkog društva pri uređivanju načina donošenja odluke o osnivanju podružnice.⁶⁸ ZTD propisuje i bitne elemente koje mora sadržavati odluka o osnivanju podružnice.⁶⁹ Podružnica se upisuje u sudski registar suda nadležnog po mjestu sjedišta osnivača.⁷⁰ Postupak za upis u sudski registar pokreće se pisanom prijavom s

odobren stalni boravak (čl. 73. st. 3. t. 1. Zakona o strancima). Dozvola za boravak i rad izvan godišnje kvote može se izdati stranim državljanima koji obavljaju ključne poslove u trgovačkim društvima, podružnicama i predstavništvima (čl. 76. st. 1. t. 3. Zakona o strancima). Osobom koja obavlja ključne poslove u trgovačkom društvu, podružnici ili predstavništvu stranog trgovačkog društva smatra se: a) osoba koja u trgovačkom društvu, podružnici ili predstavništvu ima viši položaj, osoba koja upravlja poslovanjem, osoba koja se nalazi pod općim nadzorom ili rukovodstvom uprave ili dioničara, odnosno članova trgovačkog društva te osoba koja obnaša neku istovjetnu dužnost uključujući upravljanje radom odjela ili pododjela društva, praćenje i nadziranje rada drugih radnika, odnosno obavljanje nadzornih ili voditeljskih poslova i ovlaštenje za zapošljavanje i otpuštanje radnika, odnosno davanje preporuka vezanih uz zapošljavanje, otpuštanje ili druge kadrovske poslove te b) osoba koja radi u trgovačkom društvu, podružnici ili predstavništvu, koja posjeduje posebna stručna znanja i/ili ovlasti prijeko potrebne za pružanje usluga, služenje opremom za istraživanje, primjenu tehnika ili vođenje poslovanja trgovačkog društva, podružnice ili predstavništva (čl. 76. st. 2. Zakona o strancima).

⁶⁶ Sørensen, K. E., op. cit., str. 10., Barbić, J., op. cit., str. 331., Gorenc, V. et al., op. cit., str. 17. Trgovačko društvo osnivač može imenovati i prokurista podružnice, čije su ovlasti na zastupanje ograničene na poslovanje jedne ili više podružnica, što se mora upisati u sudski registar suda nadležnog po mjestu sjedišta osnivača (čl. 48. st. 2. ZTD). Pritom su ovlasti takvog prokurista šire od ovlasti koje imaju osobe u podružnici koje zastupaju osnivača podružnice.

⁶⁷ Čl. 7. st. 2. ZTD

⁶⁸ Način donošenja te odluke određuje se društvenim ugovorom, ugovorom o osnivanju, izjavom o osnivanju ili statutom trgovačkog društva. Trgovac pojedinac samostalno donosi odluku o osnivanju podružnice. U društvima osoba odluku o osnivanju podružnice donose članovi društva koji vode poslove društva. U društvima kapitala tu odluku donosi uprava društva ili glavna skupština, odnosno skupština trgovačkog društva. Nadzornom odboru se ta ovlast ne bi mogla dati, budući da on nadzire rad osoba koje vode poslove trgovačkog društva, ali bi se mogla propisati obveza pribavljanja njegove suglasnosti, u slučaju kada odluku o osnivanju podružnice donosi uprava društva. Vidi u Barbić, J., op. cit., str. 332.

⁶⁹ U odluci o osnivanju podružnice moraju se navesti: a) tvrtka i sjedište osnivača te tvrtka i sjedište podružnice, b) djelatnosti podružnice i c) ime i prezime, odnosno imena i prezimena, osobni identifikacijski broj i prebivalište osoba u podružnici ovlaštenih da u poslovanju podružnice zastupaju osnivača (čl. 7. st. 4. ZTD).

⁷⁰ Čl. 8. st. 1. ZTD. Prijavu za upis podružnice u sudski registar osnivač podnosi sudu nadležnom po mjestu sjedišta osnivača, kao i prijava za upis promjene upisa u sudskom registru (čl. 8. st. 2. ZTD). U prijavi za upis podružnice u sudski registar moraju se navesti: a) tvrtka i sjedište osnivača te tvrtka, sjedište i djelatnosti podružnice i b) ime i prezime, odnosno imena i prezimena, osobni identifikacijski broj te prebivalište osoba ovlaštenih da u poslovanju podružnice zastupaju osnivača (čl. 8. st. 3. ZTD). Prijavi se prilaže odluka o osnivanju podružnice (čl. 8. st. 4. ZTD). U sudski registar suda nadležnog po mjestu sjedišta osnivača upisuju se podaci iz čl. 7. st. 4. ZTD-a (bitni elementi odluke o osnivanju podružnice) i promjene tih podataka (čl. 8. st. 5. ZTD). Nakon upisa u sudski registar suda nadležnog po mjestu sjedišta osnivača, taj sud po službenoj dužnosti dostavlja registarskom sudu sjedišta podružnice primjerak prijave za upis s prilogima, izvornik ili ovjereni primjerak rješenja o upisu na papiru ili elektroničkim putem u skladu s posebnim propisom. Podaci iz čl. 7. st. 4. ZTD-a objavljuju se na način kako se objavljuju priopćenja trgovačkoga društva (čl. 8. st. 6. ZTD). Tako i čl. 36. Zakona o sudskom registru.

određenim zahtjevom za upis podataka ili zahtjevom za promjenu upisanih podataka, koji se predaje registarskom sudu na papiru ili elektroničkim putem.⁷¹

Do prestanka podružnice može doći: a) ako osnivač donese odluku o prestanku podružnice ili b) ako osnivač prestane postojati ili ako trgovac pojedinac bude izbrisan iz sudskog registra.⁷² Nakon toga se podružnica briše iz sudskog registra.⁷³ U slučaju nastanka razloga za prestanak podružnice nema posebne likvidacije podružnice, niti se nad njom može provoditi posebni stečajni postupak, budući da je ona dio trgovačkog društva osnivača.⁷⁴

4.3. Posebnosti osnivanja podružnica inozemnih trgovačkih društava i njihov pravni položaj u RH

4.3.1. Osnivanje i upis u sudski registar podružnice inozemnog trgovačkog društva u RH

ZTD određuje da se na osnivanje i upis podružnica inozemnih trgovačkih društava u sudski registar na odgovarajući način primjenjuju odredbe općeg dijela ZTD-a o osnivanju podružnica domaćih trgovačkih društava.⁷⁵ No, radi zaštite trećih osoba i pravnog poretka RH, predviđaju se i određene posebnosti osnivanja takvih podružnica, koje moraju poslovati u skladu s hrvatskih propisima. Inozemna trgovačka društva mogu osnivati podružnice u RH bez potrebe njezinog prethodnog osnivanja u državi u kojoj to društvo ima registrirano sjedište, uz ispunjenje uvjeta uzajamnosti.⁷⁶

Prijavu za upis osnivanja podružnice u sudski registar podnose zastupnici po zakonu inozemnog trgovačkog društva osnivača, i to registarskom sudu na čijem području treba biti sjedište podružnice.⁷⁷ Što se tiče sadržaja odluke o osnivanju podružnice inozemnog trgovačkog društva, u slučaju da je osnivač društvo kapitala, odluka mora sadržavati pored podataka iz čl. 7. st. 4. ZTD-a⁷⁸ i podatak o visini temeljnog kapitala i iznosu uplaćenih uloga, a ako je osnivač društvo osoba, ili trgovac pojedinac, odluka o osnivanju podružnice sadrži i imena osoba koje osobno odgovaraju za obveze društva.⁷⁹ Tim dodatnim podacima sudski registar pribavlja podatke koji su potrebni za upis, a koji su mu nepoznati s obzirom da se radi o inozemnom trgovačkom društvu. Ovaj zahtjev se ne postavlja u slučaju da je osnivač inozemno trgovačko društvo koje ima sjedište u državi članici EU.⁸⁰

U prijavi za upis podružnice pored podataka iz čl. 8. st. 3. ZTD-a mora se navesti predmet poslovanja osnivača te naziv registra u kojem je osnivač upisan i broj pod kojim se u

⁷¹ Čl. 9. st. 1. Zakona o sudskom registru. Prijava se podnosi sudu u roku od 15 dana od dana kada se ispune propisane pretpostavke za upis, ako zakonom nije drugačije propisano (čl. 9. st. 2. Zakona o sudskom registru).

⁷² Čl. 7. st. 5. ZTD.

⁷³ Čl. 7. st. 6. ZTD. Nakon odluke osnivača o prestanku podružnice, odnosno prestanka trgovačkog društva osnivača podružnica se briše iz sudskog registra. Na brisanje podružnice iz sudskog registra na odgovarajući se način primjenjuju odredbe ZTD-a o brisanju društva iz sudskog registra.

⁷⁴ Barbić, J., op. cit., str. 334.

⁷⁵ Čl. 613. st. 1. ZTD. To se primjenjuje i na inozemne trgovce pojedince, ali na druge pravne subjekte koji mogu osnivati podružnice.

⁷⁶ Barbić, J., op. cit., str. 495.

⁷⁷ Čl. 613. st. 3. ZTD i čl. 37. st. 1. Zakona o sudskom registru. Ako je osnivač podružnice inozemni trgovac pojedinac, tada to čini on osobno. Vidi u Gorenc, V. et al., op. cit., str. 1021.-1022.

⁷⁸ Radi se o bitnim elementima koje mora sadržavati odluka o osnivanju podružnice domaćeg trgovačkog društva (tvrtka i sjedište osnivača te tvrtka i sjedište podružnice, djelatnosti podružnice i osobne podatke o ovlaštenim osobama u podružnici).

⁷⁹ Čl. 613. st. 2. ZTD.

⁸⁰ Čl. 613. st. 8. ZTD. To se primjenjuje i na inozemnog trgovca pojedinca koji ima registrirano sjedište u državi članici EU. Vidi u Barbić, J. et al., Novela..., str. 83.-84.

tom registru vodi, odnosno napomenu da je osnivač osnovan u državi u kojoj se ne upisuje u takav registar.⁸¹ Uz prijavu za upis osnivanja podružnice u sudski registar prilažu se u izvorniku i u ovjerenome prijevodu na hrvatski jezik: a) dokaz da je osnivač upisan u registar u državi u kojoj ima registrirano sjedište,⁸² b) odluka osnivača o osnivanju podružnice, c) prijepis izjave o osnivanju, društvenog ugovora ili statuta osnivača, javno ovjereni po propisima države u kojoj osnivač ima registrirano sjedište⁸³ te d) javno ovjereno skraćeno posljednje godišnje financijsko izvješće osnivača.⁸⁴ Ti posebni prilozi uz prijavu za upis podružnice inozemnog trgovačkog društva propisani su jer se u RH upisuje dio inozemnog društva te su podaci koji su sadržani u tim prilogima nepoznati domaćem registarskom sudu.

Registarski sud može, osim iz razloga zbog kojih može odbiti upis svake podružnice u sudski registar, odbiti taj upis ako osnivač ne dokaže: a) da je valjano osnovan u državi u kojoj ima registrirano sjedište⁸⁵ i b) da je osobama iz RH u državi u kojoj osnivač ima sjedište omogućeno da osnivaju podružnice pod uvjetima pod kojima je to u RH omogućeno i osnivaču (uvjet uzajamnosti).⁸⁶ Postojanje uzajamnosti se pretpostavlja sve dok registarski sud ne pozove osnivača da podnese dokaz o postojanju uzajamnosti.⁸⁷ Odredbe čl. 613. st. 6. t. 2. i st. 7. ZTD-a o uvjetu uzajamnosti ne primjenjuju se na osnivača koji ima sjedište u

⁸¹ Čl. 613. st. 4. ZTD. U prijavi za upis osnivanja podružnice inozemnog trgovačkog društva (osnivača) uz podatke o tvrtci i sjedištu osnivača te tvrtci, sjedištu i djelatnosti podružnice te osobnih podataka ovlaštenih osoba u podružnici, navode se dodatno i predmet poslovanja osnivača te podaci o upisu osnivača u sudski registar u državi u kojoj se nalazi njegovo registrirano sjedište, odnosno napomena da se osnivač ne upisuje u sudski registar u toj državi. Na temelju tih dodatnih podataka izvješćuje se domaći registarski sud o državi osnivanja inozemnog trgovačkog društva i inozemnom sudskom registru u kojem može provjeriti podatke o osnivaču koji su sadržani u prilogima prijavi za osnivanje podružnice.

⁸² Ako je inozemno trgovačko društvo osnivač upisano u sudski registar, mora podnijeti izvod iz sudskog registra u kojem je upisano, a ako se osnivač ne upisuje u sudski registar, tada mora podnijeti valjane isprave o osnivanju. Iz tih dokumenata mora biti vidljiv njegov pravni oblik i vrijeme kada je upisan u sudski registar i broj pod kojim se vodi u tom registru, predmet poslovanja te osobe ovlaštene na zastupanje i opseg njihovih ovlasti ili, ako je osnovan u državi gdje se ne upisuje u sudski registar, valjane isprave o osnivanju javno ovjerene po propisima države u kojoj osnivač ima registrirano sjedište iz kojih su vidljivi njegov pravni oblik i vrijeme osnivanja, predmet poslovanja te osobe ovlaštene na zastupanje i opseg njihovih ovlasti. Vidi u Gorenc, V. et al., op. cit., str. 1022., Barbić, J., Pravo društava..., str. 496.-497.

⁸³ Radi se o temeljnom aktu osnivača ne temelju kojega se utvrđuje pravni oblik i postupak njegovog osnivanja.

⁸⁴ Čl. 613. st. 5. ZTD. Što se tiče podnošenja skraćenog posljednjeg godišnjeg financijskog izvješća osnivača, treba uzeti da to izvješće nije uvjet za osnivanje podružnice. Moguća je situacija da inozemno trgovačko društvo odmah nakon svojega osnivanja pokrene postupak osnivanja podružnice u RH, pa u tom slučaju neće imati takvo izvješće, budući da nije još ni poslovalo u državi svoga osnivanja. Takvo stajalište je u skladu i s odlukom Europskog suda u predmetu *Centros*. Vidi u Sørensen, K. E., op. cit., str. 11., Gorenc, V. et al., op. cit., str. 1022. Isprave koje se podnose kao dokazi ne smiju biti starije od jedne godine, osim kada učinak isprave ovisi o ispunjenju nekog uvjeta, proteku roka ili prava na optiranje (čl. 40. st. 8. Zakona o sudskom registru). Izvodi iz registra i upisnika ne smiju biti stariji od 30 dana od dana podnošenja prijave u registar (čl. 40. st. 9. Zakona o sudskom registru). Kada je posebnim zakonom propisano da je za upis u registar potrebna suglasnost, odobrenje, ovlast, potvrda ili neki drugi akt, uz prijavu za upis prilaže se i taj akt (čl. 40. st. 4. Zakona o sudskom registru). To će osobito biti slučaj pri osnivanju podružnica inozemnih trgovačkih društava iz država koje nisu članice EU, a pružaju financijske usluge. Tada se od njih traži prethodno pribavljanje odobrenja Hrvatske narodne banke, odnosno HANFE za osnivanje podružnice na području RH.

⁸⁵ Ne traži se da osnivač i stvarno posluje u toj državi, što je u skladu s ostvarenjem slobode poslovnog nastana na unutarnjem tržištu EU, ali se to ne traži niti za osnivače iz država koje nisu članice EU.

⁸⁶ Čl. 613. st. 6. ZTD.

⁸⁷ Čl. 613. st. 7. ZTD. U slučaju sumnje postojanje uzajamnosti, na zahtjev registarskoga suda, taj uvjet potvrđuje Ministarstvo pravosuđa. Ako se ne može dokazati da postoji uzajamnost, podružnicu se može upisati i na temelju odobrenja koje izdaje Ministarstvo gospodarstva. Dovoljno je postojanje pravne mogućnosti osnivanja podružnica, nije potrebno da je prethodno to već učinio neki hrvatski pravni subjekt u državi osnivanja inozemnog trgovačkog društva osnivača. Vidi u Barbić, J., op. cit., str. 495., Gorenc, V. et al., op. cit., str. 1023.

državi članici EU ili državi članici Svjetske trgovinske organizacije.⁸⁸ Takvim uređenjem uvjeta uzajamnosti olakšava se osnivanje podružnica inozemnih trgovačkih društava te se racionalizira rad registarskih sudova.⁸⁹ Zakon o sudskom registru u čl. 37. st. 3. određuje podatke koji se upisuju za podružnice inozemnih trgovačkih društava, pri čemu su njegove odredbe usklađene s Jedanaestom Direktivom iz 1989. godine.⁹⁰

Osnivač je dužan svaku promjenu podataka iz čl. 7. st. 4. te iz čl. 613. st. 2. i 4. ZTD-a prijaviti registarskom sudu radi upisa u sudski registar.⁹¹ Sazna li taj sud da promjena podataka nije prijavljena radi upisa u sudski registar, pozvat će osnivača da to učini u roku kojega mu za to odredi, a ako on to ne učini ni u tome roku, brisat će podružnicu iz sudskog registra po službenoj dužnosti.⁹²

Osnivač mora svake godine, u roku od 15 dana od dana utvrđivanja, registarskom sudu u koji je podružnica upisana dostaviti radi upisa predaje svoja godišnja financijska izvješća i druge financijske isprave čije je objavljivanje zakonom propisano.⁹³ Budući da je podružnica sastavni dio inozemnog trgovačkog društva, nema potrebe da se sastavljaju posebna financijska izvješća za podružnicu, već je njezino poslovanje prikazano u godišnjim financijskim izvješćima osnivača.⁹⁴

Isto inozemno trgovačko društvo može osnovati i više podružnica na području RH. Ako ono osniva više podružnica, one se upisuju u sudski registar suda kod kojeg je upisana glavna podružnica.⁹⁵ Postupak osnivanja više podružnica provodi se u skladu s čl. 613. ZTD-a. Razlika u osnivanju više podružnica je u tome da se u prijavi za upis u sudski registar mora naznačiti koja je podružnica glavna, a za ostale se mora rednim brojevima označiti njihov

⁸⁸ Čl. 613. st. 8. ZTD.

⁸⁹ Barbić, J., op. cit., str. 495.-496.

⁹⁰ Jedanaesta Direktiva Vijeća 89/666/EEZ od 21. prosinca 1989. o zahtjevima objavljivanja podataka u vezi s podružnicama koje su u nekoj državi članici otvorile određene vrste trgovačkih društava na koje se primjenjuje pravo druge države (SL L 395, 30. 12. 1989.). Za podružnicu inozemnog osnivača upisuju se sljedeći podaci: a) tvrtka i sjedište osnivača te tvrtka i sjedište podružnice, a ako osnivač upisuje više podružnica i oznaku »glavna podružnica«, a za ostale podružnice redni broj, b) naziv registra ili drugog upisnika u kojem je upisan osnivač, uz podatak u kojoj se državi vodi, datum upisa i broj pod kojim se vodi, a ako je osnovan u državi u kojoj se ne upisuje u takav registar, naziv javno ovjerene isprave o osnivanju po propisima države u kojoj osnivač ima sjedište, c) predmet poslovanja osnivača i djelatnost podružnice, d) ime i prezime, prebivalište, OIB, za osobe ovlaštene za zastupanje osnivača te opseg njihovih ovlasti, e) ako je osnivač društvo kapitala, visina temeljnog kapitala i iznos uplaćenih uloga, a ako je osnivač društvo osoba ili trgovac pojedinac, imena i prezimena osoba koje osobno odgovaraju za obveze društva, njihovo prebivalište, OIB, broj i oznake osobne identifikacijske isprave i naznaka države koja ju je izdala, e) ime i prezime, odnosno imena i prezimena, prebivalište i OIB osoba ovlaštenih da u poslovanju podružnice zastupaju osnivača, f) datum odluke o osnivanju podružnice, g) dan predaje godišnjih financijskih izvješća osnivača i drugih financijskih isprava, uz navođenje datuma usvajanja, h) prestanak podružnice, i) brisanje podružnice te j) ukidanje podružnice (čl. 37. st. 3. Zakona o sudskom registru).

⁹¹ Radi se o bitnim elementima odluke o osnivanju podružnice inozemnog trgovačkog društva i bitnim elementima prijave za upis takve podružnice u sudski registar.

⁹² Čl. 613. st. 9. ZTD. i čl. 37. st. 4. Zakona o sudskom registru.

⁹³ Čl. 613. st. 10. ZTD.

⁹⁴ Zakon o računovodstvu (NN 109/07, 125/11, 54/13) u čl. 2. st. 2. t. 2. određuje da se odredbe toga zakona, kada se radi o vođenju poslovnih knjiga i sastavljanju godišnjih financijskih izvješća, primjenjuju i na poslovne jedinice (predstavništva, podružnice) trgovačkih društava i trgovaca pojedinaca sa sjedištem u stranoj državi, ako prema propisima te države ne postoji obveza vođenja poslovnih knjiga i sastavljanja financijskih izvješća te poslovne jedinice poduzetnika iz strane države koji su obveznici poreza na dobit sukladno propisima koji uređuju poreze. Stoga će podružnice inozemnih trgovačkih društava sastavljati svoja financijska izvješća u skladu sa hrvatskim Zakonom o računovodstvu, samo ako ta društva nemaju obvezu sastavljanja financijskih izvješća u državi osnivanja. Vidi u Werlauff, E., op. cit., str. 215.-217.

⁹⁵ Čl. 37. st. 2. Zakona o sudskom registru.

redosljed.⁹⁶ Osnivač tada mora imenovati jednu ili više osoba u svakoj podružnici koje su ovlaštene da ga zastupaju, može u više podružnica za to ovlastiti iste osobe ili odrediti da su ga osobe u glavnoj podružnici ovlaštene zastupati i djelovanjem drugih podružnica.⁹⁷ Te ovlaštene osobe mogu zastupati osnivača samo u poslovnim odnosima, ali ne i u postupcima pred sudovima, s obzirom da podružnica nije pravna osoba.⁹⁸ Predaja godišnjih financijskih izvješća i drugih financijskih isprava osnivača, za koje je predviđena objava zakonom, upisuje se u registar suda kod kojeg je upisana glavna podružnica, ako osnivač ima više podružnica na području RH.⁹⁹

Nakon upisa u sudski registar objavljuju se podaci iz čl. 7. st. 4. i čl. 613. st. 2. i 4. ZTD-a, a ako osnivač ima više podružnica u RH i podaci iz čl. 615. st. 1. ZTD-a.¹⁰⁰

4.3.2. Pravni položaj i prestanak podružnice inozemnog trgovačkog društva

Podružnice predstavljaju dio inozemnog trgovačkog društva osnivača, te njezinim djelovanjem u obvezne odnose ulazi osnivač.¹⁰¹ Iz činjenice da je inozemno trgovačko društvo osnovalo podružnicu u RH ne može se zaključiti da to društvo ima stvarno sjedište u RH, budući da se državna pripadnost osnivača procjenjuje prema njegovom registriranom sjedištu izvan RH.¹⁰² U pravnom prometu te podružnice djeluju pod svojom tvrtkom te moraju navesti svoje sjedište i sjedište osnivača.¹⁰³ Ako je inozemno trgovačko društvo osnovalo podružnicu u RH, to ne znači da mora sve svoje poslove u RH sklapati preko podružnice, već može neke poslove sklapati i neposredno.¹⁰⁴ Ovlašt zastupanja osnivača u RH, pored ovlaštenih osoba u podružnici, mogu imati i druge osobe koje su ga ovlaštene zastupati.¹⁰⁵

Pravni poslovi koje inozemni osnivač sklopi preko podružnice u RH smatraju se poslovima s međunarodnim obilježjem.¹⁰⁶ Zbog toga se kao druga ugovorna strana u takvim poslovima pojavljuju inozemne osobe, pa je u takvim slučajevima potrebno ugovoriti i potrebna osiguranja. Također će pri sklapanju takvih ugovora biti potrebno osigurati nadležnost domaćih sudova ili arbitraža u slučaju nastanka spora iz takvih poslova.¹⁰⁷ Tako Zakon o parničnom postupku u čl. 59. određuje da se u sporovima koji se vode protiv pravne

⁹⁶ Čl. 615. st. 1. ZTD. U tvrtki podružnice mora se naznačiti da je glavna, odnosno neka od drugih podružnica istog osnivača. Vidi u Gorenc, V. et al., op. cit., str. 1024.

⁹⁷ Čl. 615. st. 2. ZTD. Način određivanja ovlaštenih osoba u slučaju postojanja više podružnica prepušten je osnivaču u okvirima postavljenim ZTD-om.

⁹⁸ Podružnica zbog toga ne može biti ni stranka u sudskom postupku, već je to osnivač podružnice kojega može zastupati zastupnik po zakonu ili punomoćnik. S druge strane, ako je osnivač imenovao prokurista u podružnici, tada bi on mogao zastupati osnivača u sudskim postupcima samo u stvarima koje se odnose na djelovanje preko te podružnice. Vidi u Barbić, J., op. cit., str. 497.-498.

⁹⁹ Čl. 615. st. 3. ZTD.

¹⁰⁰ Čl. 614. ZTD. Objavljuju se podaci koji su bitni elementi odluke o osnivanju podružnice inozemnog trgovačkog društva i prijave za upis takve podružnice u sudski registar, a ako se radi o osnivanju više podružnica, mora se navesti koja je glavna podružnica, a ostale rednim brojevima označiti njihov redosljed. Objava se obavlja u „Narodnim novinama“ te na internetskoj stranici na kojoj se nalazi sudski registar (čl. 64. st. 1. ZTD i čl. 18. st. 2. Zakona o sudskom registru).

¹⁰¹ Djelovanjem podružnice prava i obveze stječe, odnosno preuzima osnivač (čl. 616. st. 2. ZTD).

¹⁰² Barbić, J., op. cit., str. 480.

¹⁰³ Čl. 616. st. 1. ZTD.

¹⁰⁴ Takvi pravni poslovi koje je inozemno trgovačko društvo osnivač neposredno sklopilo u RH, podružnica mora iskazati u svojim poslovnim knjigama, čime se sprječava zaobilaženje hrvatskih računovodstvenih i poreznih propisa.

¹⁰⁵ Npr. zastupnici po zakonu, zastupnici po punomoći, prokuristi i sl. Vidi u Barbić, J., op. cit., str. 498.

¹⁰⁶ Posebnim propisom bi se mogla odrediti i druga pravna kvalifikacija takvog pravnog posla.

¹⁰⁷ Ibid., str. 498.-500.

osobe koje ima poslovnu jedinicu izvan svoga sjedišta, a spor nastane u povodu djelatnosti te jedinice, mjesno je nadležan sud prema mjestu u kojem se nalazi registrirano sjedište te osobe, ali i sud na čijem se području ta poslovna jedinica nalazi. Valja imati na umu da ZORSZ u čl. 49. određuje da se u pravnim poslovima s međunarodnim obilježjem može ugovoriti i nadležnost inozemnoga suda.¹⁰⁸

Za djelovanje na području RH podružnica inozemnog trgovačkog društva osnivača mora voditi poslovne knjige sukladno hrvatskim propisima.¹⁰⁹ To znači da će se na knjigovodstvo te podružnice primjenjivati odredbe Zakona o računovodstvu.¹¹⁰ U podružnici inozemnog trgovačkog društva poslovne knjige vode osobe koje imaju ovlast zastupanja osnivača u RH. Vođenjem posebnih poslovnih knjiga osigurava se nadzor hrvatskog Ministarstva financija – Porezne uprave nad financijskim poslovanjem inozemnog trgovačkog društva preko podružnice, a kada je to određeno posebnim propisima i nadzor Hrvatske narodne banke i HANFE. Na ove podružnice primjenjuju se i hrvatski porezni propisi, osobito Zakon o porezu na dobit, kada se radi o njihovom poslovanju na području RH.¹¹¹

Do prestanka podružnice može doći na temelju odluke osnivača o prestanku podružnice na način kako je to određeno u društvenome ugovoru, odnosno u izjavi o osnivanju ili u statutu osnivača.¹¹² Osnivač podnosi registarskome sudu prijavu za brisanje podružnice iz sudskog registra i prilaže joj odluku o prestanku podružnice.¹¹³ Registarski sud na čijem je području sjedište podružnice može po službenoj dužnosti ili na prijedlog zainteresirane osobe donijeti rješenje o brisanju podružnice: a) ako osnivač prestane postojati u državi u kojoj ima sjedište ili po propisima te države izgubi poslovnu sposobnost ili pravo raspolaganja imovinom ili b) ako država kojoj pripada osnivač više ne poštuje uzajamnost kad se ona traži za osnivanje podružnice.¹¹⁴ Na ukidanje podružnice na odgovarajući se način primjenjuju odredbe čl. 621. – 623. ZTD-a o ukidanju trgovačkog društva.¹¹⁵

¹⁰⁸ Stranke se mogu sporazumjeti o nadležnosti stranog suda samo ako je barem jedna od njih strani državljanin ili pravna osoba sa sjedištem u inozemstvu, a nije riječ o sporu za koji postoji, prema odredbama ZORSZ-a ili drugog zakona RH, isključiva nadležnost domaćeg suda (čl. 49. st. 1. ZORSZ). Stranke se mogu sporazumjeti o nadležnosti suda RH ako je barem jedna stranka državljanin RH ili pravna osoba sa sjedištem u RH (čl. 49. st. 2. ZTD). Za ugovor je mjerodavno pravo što su ga izabrale ugovorne strane, ako ZORSZ-om ili međunarodnim ugovorom nije drugačije određeno (čl. 19. ZORSZ). Vidi u Werlauff, E., op. cit., str. 222.

¹⁰⁹ Čl. 617. ZTD.

¹¹⁰ Vidi čl. 2. st. 2. t. 2. Zakona o računovodstvu (dalje: ZR). Poslovne knjige vode se po načelu sustava dvojnog knjigovodstva (čl. 8. st. 1. ZR). Poslovne knjige čine dnevnik, glavna knjiga i pomoćne knjige (čl. 8. st. 2. ZR). Dnevnik je poslovna knjiga u koju se unose knjigovodstvene promjene slijedom vremenskog nastanka (čl. 8. st. 3. ZR). Glavna knjiga je sustavna knjigovodstvena evidencija promjena nastalih na financijskom položaju i uspješnosti poslovanja (čl. 8. st. 4. ZR) koja se sastoji od bilančnih zapisa i izvanbilančnih zapisa (čl. 8. st. 5. ZR). Glavna knjiga mora sadržavati unaprijed pripremljena konta koja, sukladno potrebama poduzetnika, osiguravaju podatke za godišnje financijske izvještaje (čl. 8. st. 6. ZR).

¹¹¹ Zakon o porezu na dobit, NN 177/04, 90/05, 57/06, 80/10, 22/12, 146/08, 148/13. U čl. 2. st. 2. Zakona o porezu na dobit određuje se da je porezni obveznik tuzemna poslovna jedinica inozemnog poduzetnika (nerezidenta). Tuzemna poslovna jedinica nerezidenta označava stalno mjesto poslovanja putem kojega inozemni poduzetnik obavlja djelatnost u RH u cijelosti ili djelomično (čl. 4. st. 1. Zakona o porezu na dobit). Poslovnom jedinicom inozemnog poduzetnika smatra se osobito: a) sjedište uprave, b) podružnica, c) poslovnica, d) tvornica, e) radionica, f) rudnik, naftni ili plinski izvor, kamenolom ili bilo koje drugo mjesto iskorištavanja prirodnih bogatstava i g) gradilište, odnosno građevinski ili montažni projekt koji čine stalnu poslovnu jedinicu samo ako traju dulje od šest mjeseci (čl. 4. st. 2. Zakona o porezu na dobit). Vidi i u Werlauff, E., op. cit., str. 217.

¹¹² Čl. 618. st. 1. ZTD.

¹¹³ Čl. 618. st. 4. ZTD.

¹¹⁴ Čl. 618. st. 2. ZTD.

¹¹⁵ Čl. 618. st. 3. ZTD. Ukidanje trgovačkoga društva predstavlja najtežu kaznenu mjeru koja se može izreći trgovačkom društvu prema ZTD-u. Ukinuti se može i podružnica inozemnog trgovačkog društva osnivača, ako ona protuzakonitim postupanjem ugrozi opće dobro, a nadležni organ osnivača ne opozove osobe koje su to

4.4. Pravno uređenje podružnica trgovačkih društava iz država članica EU u europskom pravu

U okviru slobode poslovnog nastana uređene čl. 49. i 54. UFEU, trgovačkim društvima osnovanim u skladu s pravom neke države članice EU, a koja imaju registrirano sjedište ili stvarno sjedište na području EU, omogućava se osnivanje podružnica u drugim državama članicama te se zabranjuje ograničavanje tih osnivanja. Radi provedbe te odredbe UFEU-a 1989. godine donesena je Jedanaesta Direktiva. Svrha je ove direktive usklađivanje zahtjeva u pravima svih država članica EU o objavi podataka koji se odnose na podružnice osnovane u nekoj državi članici od strane trgovačkih društava sa sjedištem u nekoj drugoj državi članici EU.¹¹⁶ Jedanaesta Direktiva je usko povezana s Prvom Direktivom o objavi podataka o društvima kapitala iz 1968. godine (Publicitetna Direktiva).¹¹⁷ Njome se žele zaštititi treće osobe koje posluju s trgovačkim društvima osnivačima podružnica. Jedanaesta Direktiva određuje isprave i podatke koji se moraju objaviti o podružnicama u državi sjedišta podružnice, a posredno i neka bitna pitanja koja se odnose na godišnja financijska izvješća, ovlasti osoba u podružnici na zastupanje trgovačkog društva osnivača i sl.¹¹⁸

U reguliranju pravnog položaja podružnica trgovačkih društava iz država članica EU značajna je i sudska praksa Europskog suda, koji je, pozivajući se na odredbe čl. 49. i 54. UFEU-a, donio presude koje zabranjuju diskriminaciju tih podružnica, odnosno ukidaju ograničenja za osnivanje podružnica u drugim državama članicama EU. Prvu skupinu presuda čine one koje se bave ukidanjem diskriminacije podružnica inozemnih trgovačkih društava u odnosu na pravni položaj domaćih trgovačkih društava u pravu država članica u kojima se osniva podružnica.¹¹⁹ One moraju biti izjednačene s domaćim trgovačkim društvima i njihovim podružnicama. Europski je sud zauzeo stajalište da slobodu poslovnog nastana treba tumačiti tako da trgovačko društvo iz jedne države članice ima pravo izbora da li će osnovati podružnicu ili društvo kćer u drugoj državi članici EU.¹²⁰ Drugu skupinu presuda čine one

učinile. Postupak ukidanja se pokreće tužbom koju podnosi Vlada RH, a sud nadležan prema mjestu sjedišta podružnice donosi presudu o ukidanju društva (čl. 621. st. 1. ZTD). U slučaju ukidanja podružnice ne provodi se njezina likvidacija, budući da je ona dio inozemnog trgovačkog društva osnivača. Vlada RH može predložiti sudu i određivanje privremenih mjera protiv podružnice (obustava primjene odluka kojima se ugrožava opće dobro, zabrana donošenja određenih odluka i poduzimanja određenih pravnih radnji ovlaštenim osobama u podružnici kojima se može ugroziti opće dobro te određivanje da poduzete pravne radnje ne stvaraju nove pravne učinke (čl. 622. st. 1. i 2. ZTD). Odluke suda upisuju se u sudski registar po službenoj dužnosti (čl. 623. ZTD).

¹¹⁶ Odredbe ove direktive ne primjenjuju se na podružnice kreditnih i financijskih institucija, koje su uređene Direktivom 89/117/EEZ.

¹¹⁷ Prva direktiva Vijeća 68/151/EEZ od 9. ožujka 1968. o usklađivanju zaštitnih mjera koje su radi zaštite interesa njihovih članova i drugih predviđene u državama članicama za društva u smislu članka 58. stavka 2. Ugovora, a s ciljem izjednačavanja takvih zaštitnih mjera širom Zajednice (SL L 65, 14.3.1968.). Ovu je direktivu zamijenila Direktiva 2009/101/EZ, koja predstavlja pročišćeni tekst, nakon izmjena i dopuna Prve Direktive.

¹¹⁸ Sørensen, K. E., op. cit., str. 2.-3., Werlauff, E., op. cit., str. 90.-91. i 215.-216.

¹¹⁹ Tako je Europski sud zauzeo stajalište da podružnice inozemnih trgovačkih društava ne mogu biti diskriminirane u pogledu primjene poreznih propisa (predmet *Commerzbank* (C-330/91); predmet *Baxter* (C-254/97); predmet *Royal Bank of Scotland* (C-311/97); predmet *Geurts* (C-464/05)) ili propisa o socijalnim pravima (predmet *Segers* (C-79/85)). Također nije dozvoljeno diskriminirati te podružnice primjenom nacionalnih propisa država članica koji se primjenjuju na trgovačka društva (u predmetu *Inspire Art* (C-167/01) Europski je sud zauzeo stajalište da nisu dopuštene diskriminatorne sankcije u slučaju povrede pravila o objavi podataka). Vidi u Sørensen, K. E., op. cit., str. 3.

¹²⁰ Stoga države članice ne mogu opravdavati diskriminaciju podružnica inozemnih trgovačkih društava, ističući da je inozemni osnivač mogao izbjeći tu diskriminaciju osnivanjem društva kćeri (predmet *Commission v. France* (C-270/83)). Država članica ne može od inozemnog osnivača zahtijevati osnivanje domaćeg trgovačkog

koje ukidaju ograničenja za osnivanje podružnica u državama članicama EU. Tako je Europski sud zauzeo stajališta da odredbe nacionalnih propisa država članica koje predviđaju odbijanje upisa osnivanja podružnica inozemnih društava,¹²¹ nepriznavanje pravne sposobnosti inozemnom društvu koje je osnovalo podružnicu,¹²² ograničenja o tomu tko može biti član/dioničar ili direktor inozemnog društva koje osniva podružnicu¹²³ i zahtjeve da podružnica inozemnog društva mora imati najniži iznos temeljnog kapital koji je propisan za domaća trgovačka društva,¹²⁴ predstavljaju povredu slobode poslovnog nastana.¹²⁵ Činjenica da se od trgovačkog društva traži da ispuni zahtjeve iz propisa države svojega osnivanja i zahtjeve iz propisa države u kojoj osniva svoju podružnicu, predstavlja povredu slobode poslovnog nastana. To vrijedi samo kada se radi o propisima prava društava. Eventualni posebni zahtjevi za podružnice inozemnih trgovačkih društava u nacionalnom pravu države članice su dopušteni samo ako se ispune tri uvjeta: a) ne smiju se primjenjivati na diskriminirajući način,¹²⁶ b) njihova primjena se opravdava zaštitom javnog poretka i javne sigurnosti i c) moraju biti nužni i proporcionalni u odnosu na cilj koji se želi ostvariti njihovom primjenom (načelo proporcionalnosti).¹²⁷

Europski je sud zauzeo stajalište da i eventualna ograničenja za osnivanje podružnica u drugim državama članicama, a koja su predviđena u pravu države članice u kojoj je osnovano trgovačko društvo, mogu predstavljati povredu slobode poslovnog nastana.¹²⁸ U praksi države članice u pravilu ne postavljaju takva ograničenja, uz iznimku onih država koje primjenjuju teoriju stvarnog sjedišta, koja otežava ili onemogućuje prijenos stvarnog sjedišta trgovačkog društva iz države osnivanja. To ograničava i mogućnost osnivanja podružnica tih društava u inozemstvu i prijenosa određenih poslova društva na inozemnu podružnicu. Sud je prihvatio da države članice slobodno određuju vrstu poveznice koju društvo mora imati s pravom države svojega osnivanja, pa su takvi oblici ograničavanja osnivanja inozemnih podružnica dopušteni.¹²⁹

U predmetu *Centros* Europski je sud zauzeo stajalište da trgovačko društvo može ostvariti pravo na poslovni nastan tako da se ono osnuje u jednoj državi članici EU, s jedinom namjerom da ono potom osnuje podružnicu u drugoj državi članici, preko koje će isključivo obavljati svoju gospodarsku djelatnost. Time se omogućava izbor najpovoljnijeg prava država članica EU za osnivanje trgovačkih društava, a da pritom ne postoji namjera obavljanja gospodarskih djelatnosti tih društava u državi osnivanja.¹³⁰

Unatoč donošenju Jedanaeste Direktive i njezine implementacije u nacionalna zakonodavstva država članica, još uvijek postoje značajne razlike u reguliranju pravnog položaja podružnica inozemnih trgovačkih društava u tim državama. Razlozi za to leže u činjenici da se u Jedanaestoj Direktivi ne određuje pojam podružnice, ali i pravnoj naravi

društva, umjesto osnivanja podružnice, ako on želi trajno obavljati svoju gospodarsku djelatnost na području te države članice (predmet *Commission v. Italy* (C-101/94); predmet *Commission v. Spain* (C-114/97). Loc. cit.

¹²¹ Predmet *Centros* (C-212/97).

¹²² Predmet *Überseering* (C-208/00).

¹²³ Predmet *Commission v. Netherlands* (C-299/02).

¹²⁴ Predmet *Inspire Art* (C-167/01).

¹²⁵ Sørensen, K. E., op. cit., str. 4., Jurić, D., „Sudska praksa Europskog suda...“, str. 95.-100.

¹²⁶ Ne smiju se praviti razlike između trgovačkih društava s obzirom na njihovu državnu pripadnost, odnosno traži se jednaki tretman domaćih i inozemnih trgovačkih društava.

¹²⁷ Vidi predmete *Gebhard* (C-55/94), *Centros* (C-212/97) i *Inspire Art* (C-167/01). Podrobnije u Sørensen, K. E., op. cit., str. 4., Jurić, D., Dionis, Belančić, Vesna, „Zlatne dionice u pravu Europske unije i hrvatskom pravu“, *Pravo i porezi*, vol. 21, br. 3/2012., str. 69.-70.

¹²⁸ Predmeti *Daily Mail* (C-81/87) i *CIBA* (C-96/08). Vidi u Sørensen, K. E., op. cit., str. 4.

¹²⁹ Predmeti *Überseering* (C-208/00) i *Cartesio* (C-210/06). Loc. cit.

¹³⁰ Ibid., str. 4.-5.

direktive koja državama članicama daje određenu slobodu u izboru načina postizanja cilja koji je određen direktivom, a mogu propisati i stroži pravni režim. Stoga je uloga Europskog suda i njegove sudske prakse i dalje iznimno značajna u nadzoru nad implementacijom europskog prava u državama članicama.¹³¹

5. Neposredno pružanje usluga na području RH od strane trgovačkih društava sa sjedištem u drugoj državi članici EU, odnosno EGP-a

Već je ranije spomenuto da od 1. srpnja 2013. godine na području RH mogu poslovati inozemna trgovačka društava iz država članica EU, odnosno EGP-a neposrednim pružanjem usluga na području RH, povremeno ili jednokratno obavljajući svoje djelatnosti ili obavljati pojedini posao, bez potrebe osnivanja podružnice.¹³² Da li se radi o trajnom obavljanju gospodarske djelatnosti, kada se zahtijeva osnivanje podružnice (ostvarivanje slobode poslovnog nastana), ili se radi o neposrednom pružanju usluga (ostvarivanje slobode pružanja usluga), ocjenjuje se prema okolnostima konkretnog slučaja. ZTD stoga prepušta samom subjektu koji želi obavljati djelatnost te tijelu koje može biti ovlašteno za nadzor nad obavljanjem te djelatnosti da procijene radi li se o trajnom ili o privremenom obavljanju djelatnosti. Pritom se u obzir mora uzeti i pravna stečevina EU-a, a krajnju ocjenu daje Europski sud.¹³³ Europski je sud u predmetu *Gebhard* (C-55/94) utvrdio kriterije koji se uzimaju u obzir pri ocjeni radi li se o privremenom obavljanju djelatnosti (pružanju usluga): trajanje, učestalost, periodičnost i kontinuitet te djelatnosti.¹³⁴

Sloboda pružanja usluga uređena je čl. 56.-62. UFEU-a. UFEU zabranjuje ograničenja slobode pružanja usluga unutar EU u odnosu na državljane država članica s poslovnim nastanom u državi članici koja nije država osobe kojoj su usluge namijenjene.¹³⁵ Kao ovlaštenici te slobode mogu se pojaviti fizičke osobe koje su državljani neke od država članica EU te pravne osobe (trgovačka društva) koje su osnovane sukladno pravu države članice EU i imaju registrirano sjedište, središnju upravu ili glavno mjesto poslovanja na području EU.¹³⁶ Pod uslugama se podrazumijevaju djelatnosti koje se uobičajeno obavljaju uz naknadu, u mjeri u kojoj nisu uređene odredbama koje se odnose na slobodu kretanja robe, kapitala i osoba. Usluge osobito uključuju industrijske djelatnosti, trgovačke djelatnosti, obrtničke djelatnosti i djelatnosti slobodnih zanimanja. Osoba koja pruža neku uslugu može, u

¹³¹ Sørensen, K. E., op. cit., str. 32., Werlauff, E., op. cit., str. 216.

¹³² Čl. 612. st. 3. ZTD.

¹³³ Vidi presude Europskog suda u predmetima *Gebhard* (C-55/94), *Commission v. France* (C-294/89), *Commission v. Germany* (C- 205/84), *Webb* (C-279/80), *Tourist Guides Greece* (C-198/89), *Seco* (C- 62/81 i C- 63/81), *Schnitzer* (C-215/01), *Commission v. Italy* (C-439/99), *Sodemare* (C-70/95), *Commission v. Denmark* (C- 252/83). Vidi u Commission européenne, Guide de la jurisprudence de la Cour de justice de l'UE relative aux Articles 56 (Ancien Article 49 du Traité CE) s. du Traité FUE: La libre prestation des services, 2011., http://ec.europa.eu/internal_market/services/docs/infringements/art56-services_fr.pdf, 19. svibnja 2014., str. 35.-38., Craig, Paul, de Búrca, Gráinne, EC Law: text, cases and materials, Oxford University Press, 1998., str. 762.-763., 776.-777., 778.-780.

¹³⁴ Barbić, J. et al., *Novela...*, str. 82.-83., Petrović, Siniša, *Osnove prava društava*, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2008., str. 24.-25.

¹³⁵ Čl. 56. st. 1. UFEU. Da bi došlo do primjene odredbe čl. 56. UFEU o slobodi pružanja usluga, predmetna usluga mora zadovoljiti sljedeće kriterije: a) pružanje, odnosno primanje usluge mora imati međunarodni karakter (usluga, odnosno primatelj ili pružatelj usluge prelazi iz jedne države članice u drugu), b) treba postojati sloboda primanja usluge (moguće je da država članica, pozivom na zaštitu javnog poretka, sigurnosti ili zdravlja štiti primatelje usluga te se tako ograničava sloboda pružanja usluga), c) usluga mora biti naplatna, d) pružanje usluga mora imati privremeni, sporadični karakter. Vidi u Petrović, S., op. cit., str. 25., Craig, P., de Búrca, G., op. cit., str. 766.-770.

¹³⁶ Čl. 62. UFEU.

svrhu pružanja te usluge, privremeno obavljati svoju djelatnost u državi članici u kojoj se usluga pruža, a prema istim uvjetima koje ta država propisuje za svoje državljane, odnosno domaće pravne osobe.¹³⁷ Sloboda pružanja usluga razlikuje se od slobode poslovnog nastana po tomu što se djelatnosti obavljaju samo privremeno, odnosno sporadično i izvan granica države u kojoj se inače ima poslovni nastan.¹³⁸ Na temelju čl. 59. UFEU-a donesena je Direktiva 2006/123/EZ o uslugama na unutarnjem tržištu 2006. godine.¹³⁹ Ona je implementirana u hrvatsko pravo usvajanjem Zakona o uslugama iz 2011. godine.¹⁴⁰

Kada se radi o inozemnim trgovačkim društvima koja imaju sjedište u državi koja nije članica EU, odnosno EGP-a, ona ne mogu neposredno pružati usluge u RH, već mogu poslovati na području RH samo uz prethodno osnivanje podružnice.

6. Jedinstvena putovnica za prekogranično pružanje financijskih usluga

Pravni položaj financijskih i kreditnih institucija na unutarnjem tržištu EU uređen je posebnim direktivama. Pod financijskim institucijama s registriranim sjedištem na području države članice EU, odnosno EGP-a se podrazumijevaju investicijska društva, društva za upravljanje investicijskim fondovima, društva za upravljanje alternativnim investicijskim fondovima, dobrovoljna mirovinska društva, društva za osiguranje i reosiguranje te društva za obavljanje djelatnosti zastupanja i posredovanja u osiguranju i reosiguranju. Tu valja pridodati i kreditne institucije, institucije za platni promet te institucije za elektronički novac s

¹³⁷ Čl. 57. UFEU.

¹³⁸ Petrović, S., op. cit., str. 25., Craig, P., de Búrca, G., op. cit., str. 762.-764.

¹³⁹ Direktiva 2006/123/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 12. prosinca 2006. godine o uslugama na unutarnjem tržištu. Svrha Direktive o uslugama je pojednostavljenje postupaka koji su potrebni za pokretanje prekograničnog obavljanja uslužnih djelatnosti i olakšavanje obavljanja tih djelatnosti za pružatelje usluga, bilo na temelju slobode poslovnog nastana ili slobode pružanja usluga. Direktiva se ne primjenjuje na sljedeće usluge: a) gospodarske usluge od općeg interesa, b) financijske usluge, c) elektroničke komunikacijske mreže i usluge, d) usluge prijevoza i lučke službe, e) usluge agencija za privremeno zapošljavanje, f) zdravstvene usluge, g) audiovizualne usluge, h) igre na sreću, lutriju, klađenje, i) djelatnosti povezane s izvršavanjem službenih ovlasti, j) socijalne usluge u području stanovanja, dječje skrbi i pomoći potrebitim obiteljima i osobama, k) usluge privatnog osiguranja, l) usluge javnih bilježnika i ovrhovoditelja te m) usluge u području oporezivanja (čl. 2. st. 2. Direktive o uslugama).

¹⁴⁰ Zakon o uslugama, NN 80/11. Pružateljima usluga s pravom na poslovni nastan na području RH ili u državi ugovornici Ugovora o EGP-u osigurava se slobodan pristup i slobodno pružanje usluga na području RH (čl. 14. st. 1. Zakona o uslugama). Uvjeti za pristup ili pružanje usluga na području RH moraju biti u skladu s načelima: a) nediskriminacije, koja određuje da uvjet ne smije biti izravno ili neizravno diskriminirajući s obzirom na državljanstvo niti državu poslovnog nastana, b) nužnosti, koja određuje da uvjet mora biti opravdan kategorijama javnog poretka, javne sigurnosti, javnog zdravlja ili zaštite okoliša i c) razmjernosti, koja određuje da uvjet mora biti prikladan za ispunjenje postavljenog cilja i ne smije prekoračiti ono što je nužno za njegovo ostvarenje (čl. 14. st. 2. Zakona o uslugama). Pružatelju usluge ne smije se ograničiti sloboda pružanja usluga na području RH propisivanjem: a) obveze ostvarivanja sjedišta na području RH, b) upisa u registar kao uvjeta za obavljanje djelatnosti, osim u slučajevima kada je to određeno Zakonom o uslugama ili drugim posebnim propisom, c) zabrane uspostave određenog oblika infrastrukture na području RH potrebnog za pružanje usluga, d) primjene specifičnih ugovornih odredbi na odnos između pružatelja i primatelja usluge, kojima se samostalno zaposlenim osobama onemogućuje ili ograničava pravo na pružanje određene vrste usluga, e) obveze posjedovanja posebne javne isprave potrebne za započinjanje obavljanja uslužne djelatnosti, izdane od nadležnog tijela u RH, f) zahtjeva koji se odnose na uporabu opreme i materijala u postupku pružanja usluge, osim opreme i materijala potrebnih za osiguranje zdravstvenih i sigurnosnih uvjeta rada, g) ograničenja koja se odnose na primatelje usluga, sukladno čl. 18. Zakona o uslugama (čl. 15. st. 2. Zakona o uslugama). Uvjeti opravdani kategorijama javnog poretka, javne sigurnosti, javnog zdravlja ili zaštite okoliša mogu biti postavljeni prekograničnim pružateljima usluga u mjeri u kojoj su razmjerni zaštiti navedenih kategorija (čl. 15. st. 3. Zakona o uslugama). Sukladno Zakonu, pri Hrvatskoj gospodarskoj komori ustrojena je Jedinstvena kontaktna točka radi olakšavanja otpočinjanja obavljanja uslužnih djelatnosti na području RH. Vidi <http://www.hgk.hr/zk/jkt>, 19. svibnja 2014.

registriranim sjedištem na području države članice EU, odnosno EGP-a. Njihovu gospodarsku djelatnost obilježava nadzor nadležnih nacionalnih nadzornih tijela koja izdaju odobrenja za obavljanje tih financijskih usluga, ali i za poslovanje izvan granica države u kojoj imaju registrirano sjedište (dozvole za osnivanje podružnica u inozemstvu). Radi olakšavanja prekograničnog poslovanja financijskih i kreditnih institucija sa sjedištem u jednoj državi članici EU, odnosno EGP-a u nekoj drugoj državi članici, direktivama EU predviđeno je uvođenje jedinstvene putovnice za prekogranično pružanje financijskih usluga (engl. *passporting*). Jedinstvena putovnica počiva na načelu uzajamnog priznavanja te omogućava financijskim i kreditnim institucijama valjano osnovanim u jednoj državi članici, da ostvarivanjem slobode poslovnog nastana, odnosno slobode pružanja usluga obavljaju svoju djelatnost i u nekoj drugoj državi članici, bez potrebe pribavljanja odobrenja za rad od nadležnog nadzornog tijela u toj drugoj državi članici.¹⁴¹ Primjenjuje se sustav notifikacije, a nadležno nadzorno tijelo države članice osnivanja financijske, odnosno kreditne institucije posreduje između te institucije i nadležnog nadzornog tijela države članice u kojoj se namjerava osnovati podružnica, odnosno neposredno pružati usluge. To nadzorno tijelo provjerava da li su ispunjeni uvjeti za prekogranično obavljanje djelatnosti financijskih, odnosno kreditnih institucija.¹⁴² Time se olakšava i ubrzava provedba administrativnog postupka koji je potreban za prekogranično djelovanje financijskih, odnosno kreditnih institucija.

Za prekogranično poslovanje putem podružnice se zahtijeva da financijska, odnosno kreditna institucija obavijesti nadležno nadzorno tijelo u državi članici svojega osnivanja o namjeri osnivanja podružnice u nekoj drugoj državi članici. O tomu nadležno nadzorno tijelo države članice osnivanja financijske, odnosno kreditne institucije potom obavještava nadležno nadzorno tijelo državi članice u kojoj se namjerava osnovati podružnica. Nadležno nadzorno tijelo države članice osnivanja financijske, odnosno kreditne institucije može i odbiti obavijestiti nadležno nadzorno tijelo države članice u kojoj se namjerava osnovati podružnica ako ocijeni da financijska, odnosno kreditna institucija nema primjerenu organizacijsku, tehničku i kadrovsku strukturu ili primjeren financijski položaj za prekogranično poslovanje, odnosno ako bi se time ugrozila sigurnost i stabilnost poslovanja financijske, odnosno kreditne institucije. Nakon odašiljanja te obavijesti nadležnom nadzornom tijelu države članice u kojoj se namjerava osnovati podružnica, ono mora nadležnom nadzornom tijelu države članice osnivanja financijske, odnosno kreditne institucije dostaviti obavijest o uvjetima pod kojima treba u javnom interesu obavljati poslovanje u toj državi. Nakon primitka te obavijesti ili u slučaju ako ta obavijest nije primljena protekom propisanog roka, podružnica se može osnovati i započeti s poslovanjem.¹⁴³

Ako se namjerava neposredno pružati usluge na području druge države članice, financijska, odnosno kreditna institucija o tomu mora izvijestiti nadležno nadzorno tijelo u državi članici svojega osnivanja te navesti koje će poslove obavljati. Potom nadležno nadzorno tijelo države članice osnivanja financijske, odnosno kreditne institucije o tomu obavještava nadležno nadzorno tijelo države članice u kojoj se namjerava neposredno pružati

¹⁴¹ Vidi http://ec.europa.eu/internal_market/bank/index_en.htm, 20. svibnja 2014., Čulinović Herc, Edita et al., Pravno uređenje UCITS fondova na tržištu kapitala, Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka, 2013. str. 259.-262.

¹⁴² Odredbe o jedinstvenoj putovnici za prekogranično pružanje financijskih usluga sadržane su u odredbama Zakona o tržištu kapitala, Zakona o otvorenim investicijskim fondovima s javnom ponudom, Zakona o alternativnim investicijskim fondovima, Zakona o obveznim i dobrovoljnim mirovinskim fondovima, Zakona o osiguranju, Zakona o obveznim osiguranjima u prometu, Zakona o kreditnim institucijama, Zakona o platnom prometu i Zakona o elektroničkom novcu. Vidi <http://www.hanfa.hr/obavijest-o-prekograncnom-pruzanju-usluga.html>, 20. svibnja 2014.

¹⁴³ Čulinović Herc, E. et al., op. cit., str. 266.-270.

usluge. Nakon što financijska, odnosno kreditna institucija od nadležnog nadzornog tijela države članice svojega osnivanja dobije obavijest o dostavi nadležnom nadzornom tijelu države članice u kojoj se namjerava neposredno pružati usluge, ona može početi neposredno pružati usluge.¹⁴⁴

Nadzor nad prekograničnim poslovanjem financijske, odnosno kreditne institucije obavlja nadležno nadzorno tijelo države članice osnivanja institucije, pri čemu surađuje s nadležnom nadzornim tijelom države članice u kojoj posluje podružnica ili se neposredno pružaju usluge. Ovo nadzorno tijelo izriče i odgovarajuće mjere prema instituciji ako ona u prekograničnom poslovanju krši propise države članice u kojoj posluje preko podružnice ili se neposredno pružaju usluge.

Kada se radi o financijskim i kreditnim institucijama s registriranim sjedištem izvan područja države članice EU, odnosno EGP-a, one mogu poslovati na području RH samo putem podružnice, a za njezino osnivanje trebaju pribaviti prethodno odobrenje HANFE, odnosno Hrvatske narodne banke. Za podružnice tih institucija propisuju se dodatni uvjeti koje moraju ispuniti za poslovanje na području RH.

7. Zaključak

Od 1. srpnja 2013. godine, kada je RH postala punopravnom članicom EU, nastale su promjene u pravnom položaju inozemnih osoba i dostupnim oblicima obavljanja njihovih gospodarskih djelatnosti na području RH, ovisno o njihovom državljanstvu, odnosno državnoj pripadnosti. Hrvatski su propisi koji uređuju tu pravnu materiju već ranije usklađeni s pravnom stečevinom EU. Oni predviđaju sljedeće oblike obavljanja djelatnosti inozemnih osoba na području RH, koje slobodno odabiru te osobe: a) osnivanje predstavništva na području RH, u skladu sa Zakonom o trgovini, b) osnivanje domaćeg trgovačkog društva u kojem su svi članovi inozemne osobe, ili to društvo osnivaju zajedno s domaćim osobama, odnosno stječu udjele u domaćim trgovačkim društvima koja su već osnovana, c) osnivanje podružnice na području RH, ako imaju namjeru trajno obavljati djelatnosti na području RH, d) inozemne osobe koje imaju državljanstvo ili državnu pripadnost država članica EU, odnosno EGP-a mogu neposredno pružati usluge na području RH, ako imaju namjeru povremeno ili jednokratno obavljati djelatnosti, odnosno obavljati pojedini posao.

Inozemna trgovačka društva s registriranim sjedištem na području države članice EU, odnosno EGP-a više ne moraju osnivati predstavništva na području RH za obavljanje poslova istraživanja tržišta, promidžbene i informativne poslove te poslove predstavljanja stranog osnivača na području RH. S druge strane, ako je namjera takvog društva trajno obavljati svoju gospodarsku djelatnost na području RH, dužna su osnovati podružnicu u RH (ostvarivanje slobode poslovnog nastana). Pritom je postupak osnivanja podružnica olakšan za ta inozemna trgovačka društva, budući da se na njih ne primjenjuju određeni propisani uvjeti. Ova trgovačka društva mogu i neposredno pružati usluge na području RH, bez potrebe osnivanja podružnice, ako imaju namjeru povremeno ili jednokratno obavljati djelatnosti, odnosno obavljati pojedini posao (ostvarivanje slobode pružanja usluga). Konačno, radi olakšavanja prekograničnog poslovanja financijskih i kreditnih institucija sa sjedištem u jednoj državi članici EU, odnosno EGP-a u nekoj drugoj državi članici, direktivama EU predviđeno je uvođenje jedinstvene putovnice za prekogranično pružanje financijskih usluga (engl. *passporting*), koja je implementirana u hrvatske propise koji uređuju položaj pružatelja financijskih usluga. Jedinstvena putovnica ima za cilj potaknuti razvoj europskog tržišta

¹⁴⁴ Loc. cit. Na web stranicama HANFE i Hrvatske narodne banke objavljuju se popisi financijskih i kreditnih institucija iz drugih država članica EU, odnosno EGP-a koje neposredno pružaju usluge na području RH.

kapitala te omogućava financijskim i kreditnim institucijama valjano osnovanim u jednoj državi članici, da ostvarivanjem slobode poslovnog nastana, odnosno slobode pružanja usluga obavljaju svoju djelatnost i u nekoj drugoj državi članici. Njome se želi olakšati i ubrzati administrativni postupak koji je potreban za otpočinjanje prekograničnog poslovanja financijskih, odnosno kreditnih institucija. Primjenjuje se sustav notifikacije, gdje nadležno nadzorno tijelo države članice osnivanja institucije posreduje između te institucije i nadležnog nadzornog tijela države članice u kojoj se namjerava trajno ili privremeno obavljati djelatnost. To nadzorno tijelo provjerava da li su ispunjeni uvjeti za prekogranično obavljanje djelatnosti institucije te obavlja nadzor nad njezinim poslovanjem u suradnji s nadzornim tijelom države članice u kojoj se prekogranično obavlja djelatnost.

Inozemna trgovačka društva s registriranim sjedištem izvan područja države članice EU, odnosno EGP-a i dalje mogu osnivati predstavništva na području RH. Ako žele trajno obavljati svoju gospodarsku djelatnost na području RH, moraju osnovati podružnicu u RH. Pritom se od njih traži da u postupku osnivanja podružnica ispune i neke dodatne uvjete određene ZTD-om i posebnim propisima koji se na njih primjenjuju, ovisno o gospodarskoj djelatnosti koju obavljaju. Ona ne mogu neposredno pružati usluge na području RH, niti uživaju pogodnosti jedinstvene putovnice za prekogranično pružanje financijskih usluga.

Za hrvatsku poslovnu i pravnu praksu od osobitog su značaja presude Europskog suda, koje će se morati uzeti u obzir pri ocjeni da li se u konkretnim slučajevima radi o ostvarenju slobode poslovnog nastana ili slobode pružanja usluga inozemnih trgovačkih društava s registriranim sjedištem na području države članice EU, odnosno EGP-a.

Dosadašnja poslovna praksa inozemnih trgovačkih društava u RH ukazuje da ona najčešće biraju mogućnost osnivanja domaćeg trgovačkog društva ili stjecanja udjela u već osnovanim trgovačkim društvima. Osnivanje predstavništava i podružnica se pojavljuje znatno rjeđe. Uvođenjem mogućnosti neposrednog pružanja usluga na području RH za inozemna trgovačka društva s registriranim sjedištem na području države članice EU, odnosno EGP-a, vjerojatno će se dodatno potisnuti opcija osnivanja podružnica tih društava.

Summary

BUSINESS OPERATIONS OF FOREIGN COMPANIES IN CROATIA

This article examines current Croatian regulation on establishment of representative offices and branches of foreign companies in the Republic of Croatia. There are differences between foreign companies with respect to their nationality regarding the possible forms of business operations. Companies established in the territory of a Member State of the European Union or the European Economic Area can directly provide services on the Croatian territory. Single passport for cross-border providing of financial services facilitates business operations of financial and credit institutions on the internal market of the European Union.

Key words: foreign company, representative office, branch, direct providing of services, Republic of Croatia, European Union